

ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΣΤΟ

Σχέδιο Νόμου

ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

I) Κύρωση του Πρωτοκόλλου υπ' αριθμόν 16 στη Σύμβαση για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, II) Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 9^{ης} Μαρτίου 2016, III) Τροποποίηση του ν. 3251/2004 σε συμμόρφωση με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2002 κατά το μέρος που τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26^{ης} Φεβρουαρίου 2009, IV) Άλλες διατάξεις

Μέρος Πρώτο

*Κύρωση του Πρωτοκόλλου υπ' αριθμόν 16 στη Σύμβαση για την Προάσπιση των
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών*

Το Μέρος Πρώτο του υποβαλλόμενου Σχεδίου Νόμου αποβλέπει στη νομοθετική κύρωση του Πρωτοκόλλου υπ' αριθμ. 16 της Σύμβασης για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (στο εξής: ΕΣΔΑ).

Σύμφωνα με τα άρθρα 32-34 της ΕΣΔΑ, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (στο εξής: ΕΔΔΑ) αποφαινεται επί ατομικών και διακρατικών προσφυγών που αφορούν την ερμηνεία και την εφαρμογή της ΕΣΔΑ και των Πρωτοκόλλων της. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 47 της ΕΣΔΑ, το ΕΔΔΑ «μπορεί, μετά από αίτηση της Επιτροπής των Υπουργών, να εκδίδει γνωμοδοτήσεις για νομικά θέματα που αφορούν στην ερμηνεία της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων της. Ωστόσο, οι γνωμοδοτήσεις αυτές δεν μπορούν να αναφέρονται ούτε σε θέματα σχετικά με το περιεχόμενο ή την έκταση των δικαιωμάτων και

των ελευθεριών που ορίζονται στον τίτλο Ι της Σύμβασης και στα Πρωτόκολλα, ούτε στα λοιπά θέματα τα οποία το Δικαστήριο ή η Επιτροπή των Υπουργών πρέπει ενδεχομένως να εξετάσουν λόγω υποβολής προσφυγής κατά τη Σύμβαση». Με το παρόν Πρωτόκολλο διευρύνεται η γνωμοδοτική αρμοδιότητα του ΕΔΔΑ, η οποία μέχρι τώρα περιοριζόταν στα θέματα του άρθρου 47 της ΕΣΔΑ.

Το εν λόγω Πρωτόκολλο προβλέπει τη δυνατότητα των Ανωτάτων Δικαστηρίων των κρατών μερών της ΕΣΔΑ να υποβάλουν αίτημα γνωμοδότησης προς το ΕΔΔΑ επί ζητημάτων αρχής που σχετίζονται με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των δικαιωμάτων και ελευθεριών που ορίζονται στην ΕΣΔΑ ή στα Πρωτόκολλα αυτής. Το Πρωτόκολλο εντάσσεται στο πλαίσιο της προσπάθειας για τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας του μηχανισμού επίβλεψης της ΕΣΔΑ, καθώς και της ενίσχυσης του διαλόγου μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του ΕΔΔΑ.

Πρέπει κατ' αρχάς να τονισθεί ο προαιρετικός χαρακτήρας της γνωμοδοτικής διαδικασίας που θεσπίζει το εν λόγω Πρωτόκολλο. Η υποβολή αιτήματος γνωμοδότησης εναπόκειται στην απόλυτη κρίση και διακριτική ευχέρεια των εθνικών δικαστηρίων, σε αντίθεση με τη διαδικασία της προδικαστικής παραπομπής στο Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), σύμφωνα με το άρθρο 267 της Συνθήκης Ε.Ε., η οποία είναι, υπό προϋποθέσεις, υποχρεωτική για τα εθνικά δικαστήρια των οποίων οι αποφάσεις δεν υπόκεινται σε ένδικα μέσα. Είναι προφανές ότι εάν ανακύψει ζήτημα από την εφαρμογή του ενωσιακού δικαίου που θα ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 267 της Συνθήκης Ε.Ε., το δικάζον δικαστήριο υποχρεούται, κατά τα ανωτέρω, να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ. Συνεπώς, η δυνατότητα υποβολής αιτήματος γνωμοδότησης στο ΕΔΔΑ τελεί υπό την επιφύλαξη του άρθρου 267 Συνθήκης Ε.Ε. και των υποχρεώσεων που απορρέουν από αυτό. Άλλωστε, επί του θέματος αυτού υφίσταται και σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ (*Bosphorus κατά Ιρλανδίας*, Απόφαση της 30 Ιουνίου 2005, *Anotins κατά Λετονίας*, Απόφαση της 25 Φεβρουαρίου 2014, κ.α.).

Εξάλλου, παρά το γεγονός ότι η ΕΣΔΑ δεν συνιστά νομική πράξη τυπικώς ενταγμένη στην έννομη τάξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εντούτοις τα αναγνωρισμένα από αυτή θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν τμήμα του δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως γενικές αρχές, η δε διάταξη του άρθρου 52 παρ. 3 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης επιβάλλει να αναγνωρίζεται στα κατοχυρωμένα από αυτόν δικαιώματα, τα οποία αντιστοιχούν σε δικαιώματα που διασφαλίζονται από την ΕΣΔΑ, η ίδια έννοια και η ίδια εμβέλεια με εκείνη που τους αποδίδει η ΕΣΔΑ.

Πρέπει επίσης να τονισθεί ο μη δεσμευτικός χαρακτήρας της γνωμοδότησης. Το εθνικό δικαστήριο θα λάβει υπόψη του τη γνωμοδότηση ως προς το ζήτημα αρχής που τέθηκε και σχετίζεται με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της ΕΣΔΑ και των κυρωθέντων Πρωτοκόλλων της, χωρίς ωστόσο να δεσμεύεται από το περιεχόμενό της.

Το Μέρος Πρώτο αποτελείται από τέσσερα άρθρα. Το άρθρο 1 περιλαμβάνει τις διατάξεις του ως άνω Πρωτοκόλλου στο πρωτότυπο στην αγγλική γλώσσα και την μετάφρασή του στην ελληνική. Στα άρθρα 2 έως 4 περιλαμβάνονται ρυθμίσεις για την προσαρμογή της εθνικής έννομης τάξης στις προβλέψεις του Πρωτοκόλλου.

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το εν λόγω Πρωτόκολλο αποτελεί συνέχεια της Διακήρυξης που υιοθετήθηκε στη Διάσκεψη Υψηλού Επιπέδου για το Μέλλον του ΕΔΔΑ, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Σμύρνη (26-27 Απριλίου 2011), καθώς και της Διακήρυξης της Διάσκεψης του Μπράιτον (19- 20 Απριλίου 2012), η οποία κάλεσε την Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης να προχωρήσει στη σύνταξη του Πρωτοκόλλου. Η Επιτροπή Υπουργών, λαμβάνοντας υπ' όψιν τις θετικές γνωμοδοτήσεις της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης (Γνώμη 285 (2013)) και του ΕΔΔΑ (της 6^{ης} Μαΐου 2013), υιοθέτησε το Πρωτόκολλο στη 1176^η σύνοδό της. Το Πρωτόκολλο άνοιξε για υπογραφή στις 2 Οκτωβρίου 2013.

2. Οι ρυθμίσεις του Πρωτοκόλλου

Το άρθρο 1 του Πρωτοκόλλου περιγράφει τις βασικές παραμέτρους της νέας διαδικασίας.

Ειδικότερα, η παρ. 1 του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου προβλέπει τα ακόλουθα:

Πρώτον, προβλέπει ρητά ότι τα Ανώτατα Δικαστήρια *μπορούν* να ζητήσουν την έκδοση γνωμοδότησης, καθιστώντας σαφή την προαιρετική φύση του αιτήματος γνωμοδότησης. Όπως μάλιστα σημειώνεται στην επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου, από την πρόβλεψη αυτή συνάγεται και η δυνατότητα του αιτούντος δικαστηρίου να αποσύρει το αίτημα γνωμοδότησης.

Δεύτερον, προβλέπει ότι το αίτημα γνωμοδότησης μπορεί να υποβληθεί μόνο από τα Ανώτατα Δικαστήρια που θα ορίσει το συμβαλλόμενο κράτος σύμφωνα με το άρθρο 10 του Πρωτοκόλλου. Η ratio της εν λόγω πρόβλεψης είναι αφενός ο περιορισμός των δικαστηρίων που μπορούν να υποβάλουν αίτημα γνωμοδότησης, ώστε να αποφευχθούν τα πολλαπλά αιτήματα και να διατηρείται το επιθυμητό επίπεδο διαλόγου μεταξύ των εθνικών δικαστηρίων και του ΕΔΔΑ, και αφετέρου η προσαρμογή στις ιδιαιτερότητες των εθνικών δικαστικών συστημάτων.

Η τρίτη παράμετρος αφορά τη φύση των ζητημάτων επί των οποίων υποβάλλεται το αίτημα γνωμοδότησης. Ο όρος «ζητήματα αρχής που σχετίζονται με την ερμηνεία ή την εφαρμογή των δικαιωμάτων και ελευθεριών που ορίζονται στη Σύμβαση ή στα Πρωτόκολλα αυτής» προέρχεται από το άρθρο 43 παρ. 2 της ΕΣΔΑ που αφορά την παραπομπή υποθέσεων στο Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του ΕΔΔΑ, το οποίο άλλωστε θα εκδίδει και τις γνωμοδοτήσεις.

Η παρ. 2 του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου προβλέπει ότι το αιτούν δικαστήριο μπορεί να ζητήσει γνωμοδότηση μόνο στο πλαίσιο υπόθεσης που εκκρεμεί ενώπιόν του. Κατά συνέπεια, αποκλείεται η υποβολή αιτήματος για ένα νομικό ζήτημα το οποίο δεν αναφύεται στο πλαίσιο συγκεκριμένης υπόθεσης.

Η παρ. 3 του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου θέτει τις διαδικαστικές προϋποθέσεις που πρέπει να πληροί το αίτημα γνωμοδότησης. Οι προϋποθέσεις αυτές αντανakλούν το σκοπό της διαδικασίας της γνωμοδότησης, η οποία δεν σκοπεί στην επίλυση μιας διαφοράς από το ΕΔΔΑ, αλλά στην παροχή κατευθύνσεων προς τα εθνικά δικαστήρια για ζητήματα που ανακύπτουν κατά την εκδίκαση μιας υπόθεσης και σχετίζονται με την ΕΣΔΑ. Κατά συνέπεια, το εθνικό δικαστήριο θα πρέπει αφενός μεν να θεωρεί πρόσφορη την έκδοση μιας γνωμοδότησης για την επίλυση της υπόθεσης, αφετέρου δε να αναπτύξει το σχετικό νομικό και πραγματικό πλαίσιο της υπόθεσης, ώστε να επιτρέψει στο ΕΔΔΑ να εστιάσει στο ζήτημα αρχής που σχετίζεται με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της ΕΣΔΑ.

Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι το αίτημα γνωμοδότησης υποβάλλεται στην επίσημη γλώσσα του συμβαλλομένου κράτους, όπως σημειώνεται στην επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου.

Το άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου προβλέπει ότι ένα Συμβούλιο πέντε δικαστών του Τμήματος Ευρείας Σύνθεσης αποφασίζει εάν θα δεχθεί το αίτημα γνωμοδότησης, λαμβάνοντας υπόψη τις προβλέψεις του άρθρου 1 του Πρωτοκόλλου. Η εν λόγω διαδικασία είναι όμοια με τη διαδικασία που ακολουθείται για την παραπομπή υπόθεσης στο Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης σύμφωνα με το άρθρο 43 της ΕΣΔΑ. Σε αντίθεση όμως με τη διαδικασία του άρθρου 43, η απόφαση του Συμβουλίου επί της αποδοχής ή απόρριψης του αιτήματος γνωμοδότησης πρέπει να είναι αιτιολογημένη. Κατ' αυτόν τον τρόπο, αναμένεται να αποσαφηνιστεί και η έννοια των «ζητημάτων αρχής που σχετίζονται με την ερμηνεία ή την εφαρμογή της ΕΣΔΑ». Εάν το Συμβούλιο δεχθεί το αίτημα, η γνωμοδότηση εκδίδεται από το Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του Δικαστηρίου. Η πρόβλεψη αυτή συνάδει με το χαρακτήρα των ζητημάτων επί των οποίων ζητείται η γνωμοδότηση, καθώς και με την ομοιότητα της

γνωμοδοτικής διαδικασίας με τη διαδικασία παραπομπής στο Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης σύμφωνα με το άρθρο 43 της ΕΣΔΑ.

Στην επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου σημειώνεται ότι η προτεραιότητα που θα δοθεί στην έκδοση μιας γνωμοδότησης εναπόκειται στην κρίση του ίδιου του ΕΔΔΑ. Εντούτοις, επισημαίνεται ότι, λόγω της φύσης των κρινόμενων ζητημάτων, η γνωμοδοτική διαδικασία θα πρέπει να διενεργείται κατά προτεραιότητα, καθώς τυχόν καθυστέρηση στην έκδοση της γνωμοδότησης θα συνεπάγεται καθυστέρηση της εθνικής δίκης και, συνεπώς, θα πρέπει να αποφεύγεται.

Το άρθρο 2 του Πρωτοκόλλου προβλέπει επίσης την αυτοδίκαιη συμμετοχή στο Συμβούλιο και στο Τμήμα Ευρείας Σύνθεσης του δικαστή του κράτους στο οποίο ανήκει το αιτούν δικαστήριο. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει τέτοιος δικαστής, ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου επιλέγει πρόσωπο που μετέχει ως δικαστής, από τον κατάλογο που υποβάλλει εκ των προτέρων το εν λόγω κράτος. Ο κατάλογος αυτός, σύμφωνα με την επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου, είναι ο προβλεπόμενος στο άρθρο 26 παρ. 4 της ΕΣΔΑ.

Το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου παρέχει το δικαίωμα στον Επίτροπο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης και στο κράτος στο οποίο ανήκει το αιτούν δικαστήριο να υποβάλουν παρατηρήσεις και να λάβουν μέρος στην ακροαματική διαδικασία επί του αιτήματος γνωμοδότησης, αντίστοιχα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο 36 της ΕΣΔΑ.

Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου μπορεί επίσης, στο πλαίσιο της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, να καλέσει οιοδήποτε άλλο συμβαλλόμενο κράτος ή πρόσωπο που δεν είναι διάδικο ή κάθε ενδιαφερόμενο πρόσωπο να υποβάλουν εγγράφως παρατηρήσεις ή να λάβουν μέρος σε οιαδήποτε ακροαματική διαδικασία. Όπως σημειώνεται στην επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου, εναπόκειται στο ΕΔΔΑ να αποφασίσει εάν θα λάβει χώρα ακρόαση στο πλαίσιο της γνωμοδοτικής διαδικασίας.

Το άρθρο 4 του Πρωτοκόλλου προβλέπει ότι οι γνωμοδοτήσεις του ΕΔΔΑ πρέπει να είναι αιτιολογημένες, καθώς και το δικαίωμα κάθε δικαστή να επισυνάψει έκθεση της προσωπικής του γνώμης.

Η παρ. 3 του άρθρου 4 του Πρωτοκόλλου προβλέπει ότι το ΕΔΔΑ θα κοινοποιεί τις γνωμοδοτήσεις στο αιτούν δικαστήριο, καθώς και στο συμβαλλόμενο μέρος στο οποίο ανήκει το δικαστήριο αυτό. Σύμφωνα με την επεξηγηματική έκθεση, η γνωμοδότηση προφανώς θα κοινοποιείται και σε κάθε άλλο μέρος που έχει συμμετάσχει στη διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 3 του Πρωτοκόλλου.

Προβλέπεται επίσης η δημοσίευση των γνωμοδοτήσεων από το ΕΔΔΑ.

Το άρθρο 5 του Πρωτοκόλλου προβλέπει ρητά ότι οι γνωμοδοτήσεις δεν είναι δεσμευτικές. Κατά συνέπεια, το εθνικό δικαστήριο λαμβάνει υπόψη του τη γνωμοδότηση, χωρίς ωστόσο να δεσμεύεται από το περιεχόμενό της, σύμφωνα με όσα έχουν ήδη αναφερθεί.

Επιπλέον, είναι απολύτως σαφές ότι η έκδοση μιας γνωμοδότησης δεν εμποδίζει την άσκηση προσφυγής ενώπιον του ΕΔΔΑ σύμφωνα με το άρθρο 34 της ΕΣΔΑ. Εντούτοις, όπως επισημαίνεται στην επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου, εάν υποβληθεί προσφυγή μετά την έκδοση γνωμοδότησης, την οποία ακολούθησε το εθνικό δικαστήριο, αναμένεται ότι θα απορριφθεί ως απαράδεκτη ή θα διαγραφεί από το πινάκιο στο μέτρο που έχει το ίδιο αντικείμενο με το περιεχόμενο της γνωμοδότησης.

Σημειώνεται επίσης, ότι οι γνωμοδοτήσεις δεν επηρεάζουν άλλες μεταγενέστερες προσφυγές ενώπιον του ΕΔΔΑ. Εντούτοις, οι γνωμοδοτήσεις αποτελούν μέρος της νομολογίας του ΕΔΔΑ, όπως και οι αποφάσεις του. Επισημαίνεται δε στην επεξηγηματική έκθεση ότι η ερμηνεία της ΕΣΔΑ και των Πρωτοκόλλων της που περιλαμβάνεται στις γνωμοδοτήσεις θα έχει την ίδια βαρύτητα με αυτή που περιλαμβάνεται στις αποφάσεις του ΕΔΔΑ.

Το άρθρο 6 του Πρωτοκόλλου είναι απόρροια του προαιρετικού χαρακτήρα του Πρωτοκόλλου. Κατά συνέπεια, το Πρωτόκολλο δεν εισάγει νέες διατάξεις στην ΕΣΔΑ. Μόνο μεταξύ των μερών που κυρώνουν το Πρωτόκολλο θεωρούνται οι διατάξεις των άρθρων 1 έως 5 ως πρόσθετα άρθρα στην ΕΣΔΑ και όλες οι διατάξεις της εφαρμόζονται αναλόγως.

Τα άρθρα 7 και 8 και 11 του Πρωτοκόλλου περιέχουν τις συνήθεις τελικές διατάξεις των συμβατικών κειμένων που υιοθετούνται στο πλαίσιο του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Το άρθρο 9 του Πρωτοκόλλου προβλέπει, σε αντίθεση με το άρθρο 57 της ΕΣΔΑ, ότι τα συμβαλλόμενα στο Πρωτόκολλο μέρη δεν μπορούν να διατυπώσουν επιφυλάξεις.

Το άρθρο 10 του Πρωτοκόλλου προβλέπει ότι τα κράτη μέρη θα υποδείξουν, με δήλωσή τους, τα Ανώτατα Δικαστήρια που μπορούν να ζητήσουν την έκδοση γνωμοδότησης. Η δήλωση αυτή μπορεί να τροποποιηθεί οποτεδήποτε και να προστεθούν ή να αφαιρεθούν δικαστήρια.

3. Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στο Πρωτόκολλο

Με το άρθρο 2 του σχεδίου νόμου ορίζονται τα Ανώτατα Δικαστήρια τα οποία είναι αρμόδια να υποβάλουν αίτημα γνωμοδότησης. Προβλέπεται ότι το αίτημα μπορεί να υποβληθεί είτε αυτεπαγγέλτως είτε κατόπιν αιτήματος των διαδίκων. Σε κάθε περίπτωση

όμως, η υποβολή αιτήματος εναπόκειται στην απόλυτη κρίση των εν λόγω δικαστηρίων, η δε απόρριψη του σχετικού αιτήματος των διαδίκων δεν χρήζει αιτιολογίας.

Με το άρθρο 3 ρυθμίζονται τα σχετικά με το περιεχόμενο του αιτήματος γνωμοδότησης, καθώς και η γλώσσα στην οποία αυτό υποβάλλεται. Προβλέπεται επίσης η κοινοποίηση του αιτήματος γνωμοδότησης στους διαδίκους, δεδομένου ότι αφενός μεν αναστέλλεται η πρόοδος της δίκης ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, αφετέρου δε αυτοί έχουν έννομο συμφέρον να γνωρίζουν το περιεχόμενό του, αφού ενδέχεται να κληθούν να συμμετάσχουν και στην ενώπιον του ΕΔΔΑ διαδικασία.

Με το άρθρο 4 προβλέπεται η αναστολή της διαδικασίας ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου και η επανέναρχή της μετά την κοινοποίηση της γνωμοδότησης (ή της απόφασης απόρριψης του αιτήματος), μεταφρασμένης, στους διαδίκους. Σημειώνεται ότι, για λόγους διασφάλισης και μόνον του ενιαίου της κρίσεως, προβλέπεται η ενημέρωση των δικαστηρίων του οικείου κλάδου σχετικά με την εν λόγω αναστολή.

Επισημαίνεται ότι το ζήτημα της γλώσσας είναι κρίσιμο. Οι γνωμοδοτήσεις εκδίδονται σε μία από τις επίσημες γλώσσες του ΕΔΔΑ (αγγλική, γαλλική). Εντούτοις, όπως σημειώνεται στην επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου, το ζήτημα της μετάφρασης της γνωμοδότησης είναι εξαιρετικά σημαντικό. Η εθνική διαδικασία, η οποία δεν διεξάγεται στις γλώσσες αυτές, έχει ανασταλεί εν αναμονή της κοινοποίησης της γνωμοδότησης και δεν μπορεί να επανεκκινήσει, παρά μόνο αφού μεταφραστεί η γνωμοδότηση στη γλώσσα του δικάζοντος δικαστηρίου. Για να αποφευχθούν τυχόν καθυστερήσεις, η επεξηγηματική έκθεση του Πρωτοκόλλου επισημαίνει ότι είναι πιθανή η συνεργασία του ΕΔΔΑ με τις εθνικές αρχές για την ταχύτερη ολοκλήρωση της μετάφρασης. Είναι εντούτοις σαφές ότι η μετάφραση της γνωμοδότησης διεξάγεται με επιμέλεια των εθνικών αρχών.

Προβλέπεται ότι η μετάφραση της γνωμοδότησης διενεργείται με επιμέλεια του Αντιπροσώπου της Ελληνικής Κυβέρνησης στο ΕΔΔΑ, στον οποίο κοινοποιείται η γνωμοδότηση. Εν συνεχεία, διαβιβάζεται υπ' αυτού στο αιτούν δικαστήριο, το οποίο, με τη σειρά του, κοινοποιεί τη μεταφρασθείσα γνωμοδότηση στους διαδίκους.

Η μετάφραση της γνωμοδότησης (ή της απόφασης απόρριψης του αιτήματος γνωμοδότησης) κρίνεται αναγκαία, διότι θα αποτελεί πλέον στοιχείο του φακέλου της δικογραφίας. Η δε κοινοποίησή της προβλέπεται διότι οι διάδικοι στην εθνική δίκη δεν αποτελούν διαδίκους και στην ενώπιον του ΕΔΔΑ γνωμοδοτική διαδικασία. Συνεπώς, θα πρέπει να τους κοινοποιείται η εκδοθείσα γνωμοδότηση, αφενός διότι έχουν έννομο συμφέρον, αφετέρου δε για την επανέναρχη της δίκης.

Μέρος Δεύτερο

*Ενσωμάτωση της Οδηγίας 2016/343 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της
9^{ης} Μαρτίου 2016*

I. Γενικό Μέρος

1. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει θέσει ως στόχο τη διατήρηση και την ανάπτυξη ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης και ήδη από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε της 15ης και 16ης Οκτωβρίου 1999, τέθηκε ως ακρογωνιαίος λίθος της δικαστικής συνεργασίας σε αστικές και ποινικές υποθέσεις εντός της Ένωσης η αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών. Η αρχή αυτή κατοχυρώθηκε ήδη στη Συνθήκη για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), όπου προβλέπεται πλέον και ρητά ότι η δικαστική συνεργασία σε ποινικές υποθέσεις στην Ένωση θεμελιώνεται στην αρχή της αμοιβαίας αναγνώρισης των δικαστικών αποφάσεων και διαταγών (άρθρο 82 ΣΛΕΕ). Επίσης, στο Πρόγραμμα της Χάγης του 2004, αναφέρεται ότι η περαιτέρω υλοποίηση της αμοιβαίας αναγνώρισης ως ακρογωνιαίου λίθου της δικαστικής συνεργασίας συνεπάγεται την ανάπτυξη ισοδύναμων κανόνων για τα δικονομικά δικαιώματα στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών με βάση διάφορες μελέτες σχετικά με το υφιστάμενο επίπεδο διασφαλίσεων στα κράτη μέλη και λαμβανομένων δεόντως υπόψη των νομικών παραδόσεων τους. Η εφαρμογή της εν λόγω αρχής βασίζεται στην αποδοχή ότι τα κράτη μέλη έχουν αμοιβαία εμπιστοσύνη στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης καθενός από αυτά. Η έκταση της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης εξαρτάται από διάφορες παραμέτρους και περιλαμβάνει μηχανισμούς προστασίας των δικαιωμάτων των υπόπτων και των κατηγορούμενων προσώπων και τον καθορισμό ελάχιστων κοινών κανόνων, αναγκαίων για τη διευκόλυνση της εφαρμογής της εν λόγω αρχής. Ωστόσο, μολονότι τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ, η εμπειρία (ιδίως από την έκδοση και εκτέλεση του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης) έχει δείξει ότι το γεγονός αυτό από μόνο του δεν εξασφαλίζει πάντοτε επαρκή βαθμό εμπιστοσύνης στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών. Η δραστηριότητα του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης όσον αφορά την επέμβαση σε ατομικά δικαιώματα σε συνδυασμό με τη διαφορετική μεταχείριση από απόψεως δικαιωμάτων των υπόπτων, κατηγορουμένων και καταδίκων από τις επιμέρους εθνικές έννομες τάξεις των κρατών

μελών γέννησαν την ανάγκη για αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ κρατικού δικονομικού καταναγκασμού (και δη ασκούμενου κατ' εντολή του κράτους έκδοσης του ΕΕΣ χωρίς κατ' αρχήν δυνατότητα του κράτους εκτέλεσης να αμφισβητήσει τις ουσιαστικές προϋποθέσεις του αξιοποιήσιμου λόγω της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης) δημιουργήσαν ένα έλλειμμα διαδικαστικής ισορροπίας εις βάρος των δικαιωμάτων του καθ' ου το ΕΕΣ, γεγονός που πλήττει το θεμέλιο της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης, δηλαδή την εμπιστοσύνη μεταξύ των κρατών μελών, και κατέστησαν αναγκαία την αναγνώριση ενός minimum επιπέδου δικαιωμάτων του συλλαμβανόμενου και κρατούμενου δυνάμει του ΕΕΣ, κοινού σε όλα τα κράτη μέλη.

2. Έτσι στις 30 Νοεμβρίου 2009 το Συμβούλιο εξέδωσε ψήφισμα για έναν οδικό χάρτη για την ενίσχυση των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων ή κατηγορουμένων σε ποινικές διαδικασίες («οδικός χάρτης»), διαπιστώνοντας ότι (σκ. 8, 10 του οδικού χάρτη): «Η αμοιβαία αναγνώριση προϋποθέτει ότι οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών εμπιστεύονται τα συστήματα ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών. Προκειμένου να ενισχυθεί η αμοιβαία εμπιστοσύνη εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, είναι αναγκαίο να υπάρχουν, παράλληλα με τη Σύμβαση, κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων οι οποίοι να τηρούνται και να εφαρμόζονται ορθώς στα κράτη μέλη. ... Ωστόσο, σημειώθηκε σημαντική πρόοδος στον τομέα της δικαστικής και αστυνομικής συνεργασίας σχετικά με μέτρα τα οποία διευκολύνουν την άσκηση ποινικής δίωξης. Είναι πλέον καιρός να αναληφθεί δράση ώστε να βελτιωθεί η ισορροπία ανάμεσα στα μέτρα αυτά και στην προστασία των ατομικών δικονομικών δικαιωμάτων. Θα πρέπει να καταβληθούν προσπάθειες για την ενίσχυση των δικονομικών εγγυήσεων και του σεβασμού του κράτους δικαίου κατά τις ποινικές διαδικασίες, ανεξάρτητα από τον τρόπο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στον οποίο αποφασίζουν να ταξιδέψουν, να σπουδάσουν, να εργασθούν ή να ζήσουν οι πολίτες». Με τον οδικό χάρτη ζητείται, βάσει σταδιακής προσέγγισης, η έγκριση μέτρων όσον αφορά το δικαίωμα μετάφρασης και διερμηνείας (μέτρο Α), το δικαίωμα ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις κατηγορίες (μέτρο Β), το δικαίωμα σε νομικές συμβουλές και σε δικαστική αρωγή (μέτρο Γ), το δικαίωμα επικοινωνίας με συγγενείς, εργοδότες και προξενικές αρχές (μέτρο Δ) και τις ειδικές διασφαλίσεις για ευάλωτους υπόπτους ή κατηγορουμένους (μέτρο Ε).

3. Στις 11 Δεκεμβρίου 2009 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο εξέφρασε την ικανοποίησή του για τον οδικό χάρτη και τον κατέστησε μέρος του «Προγράμματος της Στοκχόλμης - Μια ανοικτή και ασφαλής Ευρώπη που εξυπηρετεί και προστατεύει τους πολίτες» (σημείο 2.4).

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υπογράμμισε τον μη εξαντλητικό χαρακτήρα του οδικού χάρτη, καλώντας την Επιτροπή να εξετάσει περαιτέρω στοιχεία των ελάχιστων δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων και να εκτιμήσει κατά πόσον πρέπει να εξεταστούν άλλα ζητήματα, όπως το τεκμήριο της αθωότητας, για την προώθηση της βελτίωσης της συνεργασίας στον τομέα αυτό. Σχετικά με τα δικονομικά δικαιώματα κατά τις ποινικές διαδικασίες έχουν εκδοθεί τρία μέτρα σύμφωνα με τον οδικό χάρτη, δηλαδή οι οδηγίες του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου 2010/64/ΕΕ (της 20ης Οκτωβρίου 2010, σχετικά με το δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση κατά την ποινική διαδικασία, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον ν. 4236/2014), 2012/13/ΕΕ (της 22ας Μαΐου 2012, σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, η οποία ενσωματώθηκε ομοίως στο ελληνικό δίκαιο με το ν. 4236/2014) και 2013/48/ΕΕ (της 22ας Οκτωβρίου 2013, σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και διαδικασίας εκτέλεσης του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης, καθώς και σχετικά με το δικαίωμα ενημέρωσης τρίτου προσώπου σε περίπτωση στέρησης της ελευθερίας και με το δικαίωμα επικοινωνίας με τρίτα πρόσωπα και με προξενικές αρχές κατά τη διάρκεια της στέρησης της ελευθερίας, η οποία ενσωματώθηκε στο ελληνικό δίκαιο με τον ν. 4478/2017).

4. Όπως διατρανώνεται στο προοίμιο αυτής (σκ. 9 και 10), σκοπός της παρούσας Οδηγίας είναι να ενισχυθεί το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για ορισμένες πτυχές του τεκμηρίου αθωότητας και του δικαιώματος παράστασης του κατηγορουμένου στη δίκη με τη θέσπιση κοινών ελάχιστων κανόνων για την προστασία των δικονομικών δικαιωμάτων των υπόπτων και κατηγορουμένων, προκειμένου να ενισχυθεί η εμπιστοσύνη των κρατών μελών στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών και, ως εκ τούτου, να διευκολυνθεί η αμοιβαία αναγνώριση των αποφάσεων σε ποινικές υποθέσεις, αλλά και να αρθούν επίσης τα τυχόν εμπόδια στην ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών στην επικράτεια όλων των κρατών μελών.

5. Όπως παρατηρήθηκε πολλαπλώς στη θεωρία κατά τη διάρκεια των προπαρασκευαστικών εργασιών, αλλά και μετά την έκδοσή της, η Οδηγία στην πραγματικότητα αποβλέπει στην ενσωμάτωση κωδικοποιημένης της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εντεύθεν στα εθνικά δίκαια (βλ. ενδεικτικά *Schünemann*, ΠοινΔικ 2014, 1056 επ.: *Τσιρίδη*, ΠοινΔικ 2017, 10 επ.). Πράγματι, τούτο είναι φανερό και από το προοίμιό της,

όπου τονίζεται ότι ισχύει μόνο για τις ποινικές διαδικασίες σύμφωνα με την ερμηνεία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Δικαστήριο), με την επιφύλαξη της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Αφορά δε τα φυσικά πρόσωπα που είναι ύποπτα ή κατηγορούμενα σε ποινικές διαδικασίες και εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο είναι ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης ή εικαζόμενης αξιόποινης πράξης (και, κατά συνέπεια, ακόμα και πριν το εν λόγω πρόσωπο ενημερωθεί από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρείται ύποπτο ή ότι κατηγορείται) και σε όλα τα στάδια της ποινικής διαδικασίας μέχρι να εκδοθεί η τελική απόφαση ως προς το αν ο ύποπτος ή ο κατηγορούμενος διέπραξε τη σχετική αξιόποινη πράξη και να καταστεί η εν λόγω απόφαση αμετάκλητη.

6. Ειδικά όσον αφορά το τεκμήριο αθωότητας των φυσικών προσώπων, η εν λόγω προστασία στην οποία αποβλέπει η Οδηγία αντικατοπτρίζεται σύμφωνα με το προοίμιο της στην πάγια νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Εξάλλου, σεβόμενη τις νομικές παραδόσεις των κρατών μελών (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) που δεν αναγνωρίζουν την ποινική ευθύνη νομικών προσώπων, και λαμβάνοντας υπόψη ότι το ΔΕΕ έχει αναγνωρίσει ότι τα νομικά πρόσωπα δεν καθίστανται υποκείμενα των δικαιωμάτων που απορρέουν από το τεκμήριο αθωότητας με τον ίδιο τρόπο όπως τα φυσικά πρόσωπα, κρίθηκε πρόωρη η θέσπιση νομοθεσίας σε επίπεδο Ένωσης για το δικαίωμα του τεκμηρίου αθωότητας των νομικών προσώπων, οπότε η Οδηγία δεν αφορά νομικά πρόσωπα.

7. Κατά την Οδηγία το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται σε περίπτωση που δημόσιες δηλώσεις δημόσιων αρχών ή δικαστικές αποφάσεις, με εξαίρεση τις αποφάσεις περί ενοχής, αναφέρονται στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος κατά το χρονικό διάστημα που το πρόσωπο αυτό δεν έχει αποδειχτεί ένοχο κατά τον νόμο. Οι εν λόγω δηλώσεις και δικαστικές αποφάσεις δεν θα πρέπει δηλαδή να δημιουργούν την αίσθηση ότι το πρόσωπο αυτό είναι ένοχο. Δεν αποκλείονται όμως, φυσικά, οι πράξεις της εισαγγελικής ή δικαστικής αρχής που αποσκοπούν να αποδείξουν την ενοχή του υπόπτου ή του κατηγορουμένου, όπως η κίνηση της ποινικής δίωξης από τον εισαγγελέα και η απαγγελία κατηγορίας από τον ανακριτή, ούτε οι δικαστικές αποφάσεις ως αποτέλεσμα των οποίων μια καταδικαστική απόφαση που είχε ανασταλεί τίθεται σε εφαρμογή, πάντοτε υπό την προϋπόθεση ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης. Δεν θίγονται επίσης οι διατάξεις και τα βουλεύματα της προδικασίας με τα οποία επιβάλλονται μέτρα δικονομικού

καταναγκασμού λόγω υπονοιών ενοχής που βασίζονται στο συγκεντρωθέν αποδεικτικό υλικό, ιδίως η προσωρινή κράτηση, υπό την προϋπόθεση ότι οι εν λόγω αποφάσεις δεν αναφέρονται στον ύποπτο ή στον κατηγορούμενο ως να είναι ένοχος. Αυτονόητο είναι εξάλλου στην ελληνική ποινική διαδικασία ότι η αρμόδια δικαστική ή εισαγγελική αρχή οφείλει να διαπιστώσει πρώτα ότι υφίστανται επαρκή ενοχοποιητικά στοιχεία σε σχέση με τον ύποπτο ή τον κατηγορούμενο, τα οποία δικαιολογούν τη σχετική απόφαση περί επιβολής μέτρων δικονομικού καταναγκασμού, η οποία περιέχει αναφορά στα εν λόγω στοιχεία στο πλαίσιο της κατά το άρθρο 139 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας απαιτούμενης ειδικής και εμπεριστατωμένης αιτιολογίας όλων των διατάξεων, βουλευμάτων και αποφάσεων.

8. Επίσης, το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται όταν γίνεται χρήση πραγματικών ή νομικών τεκμηρίων σχετικά με την ποινική ευθύνη προσώπου που είναι ύποπτο ή κατηγορείται για τη τέλεση αξιόποινης πράξης, τα οποία δεν περιορίζονται σε λογικά όρια. Τα όρια αυτά προκύπτουν από τη σοβαρότητα του διακυβεύματος σε συνδυασμό με τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης και υπό τον όρο τήρησης της αρχής της αναλογικότητας. Έτσι η Οδηγία δεν αποκλείει τη θέσπιση τεκμηρίων, αρκεί αυτά να είναι μαχητά και εν πάση περιπτώσει να χρησιμοποιούνται μόνο υπό τον όρο ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης.

9. Το δικαίωμα σιωπής είναι μια σημαντική πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας και θα πρέπει να χρησιμεύει ως προστασία από την αυτοενοχοποίηση. Το δικαίωμα της μη αυτοενοχοποίησης είναι επίσης μια σημαντική πτυχή του τεκμηρίου αθωότητας. Συνεπώς οι ύποπτοι και οι κατηγορούμενοι, όταν καλούνται να προβούν σε δήλωση ή να απαντήσουν σε ερωτήσεις, δεν θα πρέπει να εξαναγκάζονται να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία ή έγγραφα ή να παράσχουν πληροφορίες που μπορεί να οδηγήσουν σε αυτοενοχοποίησή τους. Το δικαίωμα σιωπής και το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης καλύπτει όμως μόνο την αξιόποινη πράξη για την οποία ένα πρόσωπο θεωρείται ύποπτο ή την οποία κατηγορείται ότι έχει διαπράξει και όχι, για παράδειγμα, θέματα που σχετίζονται με την ταυτοποίηση ενός υπόπτου ή κατηγορουμένου. Αντικείμενο του δικαιώματος σιωπής και του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης είναι η προστασία των υπόπτων ή των κατηγορουμένων έναντι εξαναγκασμού από τις αρμόδιες αρχές να παράσχουν πληροφορίες, μολονότι δεν το επιθυμούν. Σχετικά με τις παραβάσεις του δικαιώματος σιωπής ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης η Οδηγία αποβλέπει και πάλι στην ερμηνεία του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων

του Ανθρώπου δυνάμει της ΕΣΔΑ. Από τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ προκύπτει ότι η άσκηση του δικαιώματος σιωπής ή του δικαιώματος μη αυτοενοχοποίησης δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται εναντίον του υπόπτου ή κατηγορουμένου, υπό την έννοια ότι δεν θα πρέπει να συνιστά τη μόνη απόδειξη ότι το εν λόγω πρόσωπο έχει διαπράξει τη συγκεκριμένη αξιόποινη πράξη, χωρίς όμως η απαίτηση αυτή να θίγει τους εθνικούς κανόνες που αφορούν την εκτίμηση των αποδεικτικών στοιχείων από τα δικαστήρια ή τους δικαστές - υπό την προϋπόθεση πάντοτε ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης - ή να παρεμποδίζει τις αρμόδιες αρχές από τη συγκέντρωση αποδεικτικών στοιχείων τα οποία μπορούν να ληφθούν νόμιμα από τον ύποπτο ή κατηγορούμενο, μέσω άσκησης εξουσιών νόμιμου καταναγκασμού, και έχουν ύπαρξη ανεξάρτητη από τη βούληση του υπόπτου ή του κατηγορουμένου (π.χ. το υλικό που αποκτάται δυνάμει εντάλματος, το υλικό για το οποίο υπάρχει νομική υποχρέωση διατήρησης και προσκόμισης εφόσον ζητηθεί, τα δείγματα αναπνοής, αίματος και ούρων και οι ιστοί ανθρώπινου σώματος για την ανάλυση DNA). Ειδικότερα από τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, μετά την βασική απόφαση Murray κατά Ηνωμένου Βασιλείου, προκύπτει ότι το δικαίωμα παραβιάζει η στήριξη μιας καταδίκης αποκλειστικά ή κατά κύριο λόγο στην σιωπή του κατηγορουμένου σε οποιοδήποτε στάδιο της ποινικής διαδικασίας, αλλά η σιωπή του κατηγορουμένου μπορεί να λαμβάνεται υπ' όψιν όταν οι περιστάσεις το απαιτούν και, κυρίως, όταν το βάρος και η πειστικότητα των επιβαρυντικών στοιχείων απαιτούν μια εξήγηση από τον κατηγορούμενο, υπό την προϋπόθεση όμως ότι η εκάστοτε εθνική νομοθεσία προβλέπει επαρκείς αντισταθμιστικές εγγυήσεις για την αξιοποίηση της σιωπής, όπως η παρουσία συνηγόρου υπεράσπισης, η διεξαγωγή της δίκης ενώπιον έμπειρου, επαγγελματία δικαστή, η παροχή εκ μέρους του διευθύνοντος την δίκη δικαστή κατάλληλων οδηγιών στους ενόρκους, η προειδοποίηση του υπόπτου για τις νομικές συνέπειες της σιωπής του και ιδίως η υποχρέωση αιτιολόγησης της απόφασης του δικαστή να εξαγάγει αρνητικά συμπεράσματα από τη σιωπή του κατηγορουμένου, καθώς και η δυνατότητα ελέγχου της παραπάνω κρίσης από ανώτερο δικαστήριο.

10. Στην Ελλάδα ωστόσο γίνεται εν γένει δεκτό ότι η ότι η ολική σιωπή* του κατηγορουμένου, προσωρινή ή διαρκής, δεν επιτρέπεται να ληφθεί από το Δικαστήριο υπόψη ως αποδεικτικό στοιχείο εις βάρος του κατηγορουμένου σε καμία περίπτωση, καθώς η τυχόν αποδεικτική αξιοποίησή της σιωπής του κατηγορουμένου στην ποινική διαδικασία εις βάρος του δημιουργεί απόλυτη ακυρότητα σύμφωνα με το άρθρο 171 παρ. 1 περίπτ. δ' του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας. Συνεπώς στο σημείο αυτό στην ελληνική ποινική δίκη παρέχεται υψηλότερη προστασία του δικαιώματος σιωπής απ' ότι με βάση τη

νομολογία του ΕΔΔΑ που χρησιμοποιεί κριτήρια, τα οποία επιτρέπουν αξιοποίηση της σιωπής, σε συνδυασμό ενδεχομένως και με άλλα, εφόσον υπάρχουν επαρκή θεσμικά αντίβαρα. Επίσης, όσον αφορά την ελληνική ποινική δικονομία, ιδίως μετά την καταδικαστική για τη χώρα μας απόφαση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Πυργιωτάκης κατά Ελλάδος*, έχουν γίνει σημαντικά βήματα προς την κατεύθυνση της ενσωμάτωσης των σχετικών κριτηρίων του ΕΔΔΑ για τη νομιμότητα της δράσης των μυστικών αστυνομικών ή κατ' εντολή τους συγκαλυμμένα δρώντων ιδιωτών σε σχέση με το δικαίωμα μη αυτοενοχοποίησης, η οποία προϋποθέτει εκτός από την υπαγωγή στην εποπτεία της εισαγγελικής αρχής, τις σοβαρές ενδείξεις ενοχής και την αδυναμία ή δυσχέρεια κατ' άλλο τρόπο αποκάλυψης της αξιόποινης πράξης και ότι ο συγκαλυμμένα δρων αστυνομικός ή ιδιώτης απλώς «διευκολύνει στην τέλεσή της το δράστη που την έχει προαποφασίσει» (βλ. 253B ΚΠΔ) και δεν του προκαλεί το πρώτον την απόφαση για την τέλεση της ως agent provocateur, πράγμα που καθιστά την πράξη απαγορευμένη κατά την ΕΣΔΑ αστυνομική παγίδευση.

11. Επιπλέον, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη περιλαμβάνει και το δικαίωμα των υπόπτων και των κατηγορουμένων να παρίστανται στη δίκη τους και εάν, για λόγους πέραν του ελέγχου τους, οι ύποπτοι ή οι κατηγορούμενοι δεν δύνανται να παραστούν στη δίκη τους, να δύνανται να ζητήσουν εντός των χρονικών ορίων που προβλέπει η εθνική νομοθεσία νέα ημερομηνία διεξαγωγής της δίκης. Όσον αφορά το δεύτερο ο Κώδικας Ποινικής Δικονομίας προβλέπει ένα ευρύ πλέγμα διατάξεων που περιλαμβάνει ιδίως τα ένδικα βοηθήματα των αιτήσεων ακύρωσης διαδικασίας ή απόφασης (341, 430-431 ΚΠΔ), και συμπληρώνεται από τις διατάξεις περί αναστολής της διαδικασίας στο ακροατήριο για κακουργήματα όταν ο κατηγορούμενος παραμένει αγνώστου διαμονής (432 ΚΠΔ). Το διαχρονικό πρόβλημα της κλήτευσης ως αγνώστου διαμονής προσώπων που είχαν γνωστή διαμονή λόγω μη πραγματικής αναζήτησης αυτής από την εισαγγελική αρχή που έχει την αρμοδιότητα της παραγγελίας των σχετικών επιδόσεων αντιμετωπίστηκε μετά από τις σχετικές καταδικαστικές για τη χώρα μας αποφάσεις του ΕΔΔΑ σε επίπεδο νομολογίας από την ΟΛΑΠ 2/2014, η οποία ουσιαστικά επιβεβαίωσε τη νομολογία των τμημάτων του Ακυρωτικού που είχε αρχίσει ήδη να διαμορφώνεται κάποια έτη νωρίτερα. Απομένει λοιπόν μόνο η τροποποίηση των σχετικών για τις επιδόσεις διατάξεων του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, προκειμένου να καταστούν σαφέστερα τα κριτήρια της πραγματικής αναζήτησης της διαμονής του κλητευόμενου κατηγορουμένου, σύμφωνα πάντα με τις κατευθύνσεις της νομολογίας του Ακυρωτικού μας.

12. Ιδιαίτερως επισημαίνεται και στο προοίμιο της Οδηγίας (σκ. 48) ότι δεδομένου ότι η Οδηγία ορίζει ελάχιστους κανόνες, τα κράτη μέλη μπορούν να διευρύνουν τα δικαιώματα που προβλέπονται στην παρούσα Οδηγία με σκοπό την παροχή μεγαλύτερης προστασίας. Εκπεφρασμένος σκοπός της είναι δηλαδή, το επίπεδο προστασίας που παρέχουν τα κράτη μέλη να μην υπολείπεται των προτύπων του Χάρτη ή της ΕΣΔΑ, όπως αυτά έχουν ερμηνευτεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ε.Ε. και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συνεπώς, όπου η ελληνική νομοθεσία περιλαμβάνει επαρκείς εγγυήσεις σύμφωνα με τα ως άνω πρότυπα και δη αυξημένη προστασία, η Οδηγία σε καμία περίπτωση δεν απαιτεί μία «εξίσωση προς τα κάτω» του επιπέδου προστασίας των δικαιωμάτων των κατηγορουμένων και υπόπτων, η οποία σε κάθε περίπτωση αντιβαίνει και στο άρθρο 53 της ΕΣΔΑ. Όπου λοιπόν η υπάρχουσα εθνική νομοθεσία ικανοποιεί τα ως άνω πρότυπα (όπως λ.χ. στο δικαίωμα σιωπής όπου παρέχεται ευρύτερη προστασία, αφού παρατηρείται σημαντική σχετικοποίηση της απαγόρευσης αξιοποίησης της σιωπής εις βάρος του κατηγορουμένου από τη νομολογία του ΕΔΔΑ) δεν υφίσταται υποχρέωση προσαρμογής του ελληνικού δικαίου.

II. Ειδικό Μέρος

Άρθρο 5

1. Στο άρθρο 5 προσδιορίζεται ο σκοπός του νόμου, σύμφωνα με το άρθρο 1 της Οδηγίας, καθώς και ο προσδιορισμός του πεδίου της εφαρμογής του, σύμφωνα με το άρθρο 2 της Οδηγίας. Κατά την Οδηγία η προστασία παρέχεται μέχρι η τελική επί της κατηγορίας απόφαση να καταστεί «οριστική». Η Οδηγία χρησιμοποιεί τον όρο «οριστική» (final) με τον οποίο νοείται το απρόσβλητο αυτής με ένδικα μέσα ως προϋπόθεση της παραγωγής δεδικασμένου, όπως προκύπτει από τη σχετική νομολογία του ΔΕΕ. Πρόκειται δηλαδή για τις αποφάσεις που καλούνται στην ελληνική ποινική δικονομία «αμετάκλητες» (βλ. 57 ΚΠΔ).

2. Ήδη το ΔΕΕ σε Ολομέλεια (Grand Chamber) έταμε το ζήτημα, κατά πόσον οι διατάξεις αρχειοθέτησης εκ μέρους εισαγγελικών αρχών παράγουν δεδικασμένο υπό την έννοια του άρθρου 54 της Σύμβασης για την εφαρμογή της Συνθήκης Σένγκεν και του άρθρου 50 Χ.Θ.Δ.Ε.Ε. (απόφαση της 29.06.2016 [C-486/14 -υπόθεση Kossowski]. Με την ως άνω λίαν πρόσφατη απόφαση της Ολομέλειας του ΔΕΕ στην υπόθεση Kossowski, η οποία εκδόθηκε επί υπόθεσης όπου δεν ασκήθηκε το προβλεπόμενο από την εθνική νομοθεσία οιοιεί

ένδικο μέσο προσφυγής κατά της εισαγγελικής διάταξης με την οποία αρχειοθετήθηκε η υπόθεση, κρίθηκε ότι δεν αποκλείεται, παραχρήμα, η εφαρμογή των άρθρων 54 της Σύμβασης για την εφαρμογή της Συνθήκης Σένγκεν και του άρθρου 50 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. στις περιπτώσεις που η υπόθεση έληξε με διάταξη αρχειοθέτησης από τον εισαγγελέα, αλλά ότι η αρχή *ne bis in idem* που κατοχυρώνουν οι ως άνω διατάξεις για τον ευρωπαϊκό χώρο (ήτοι για τα κράτη μέλη της Ε.Ε.) έχει την έννοια ότι διάταξη της εισαγγελικής αρχής περί παύσης της ποινικής δίωξης και περάτωσης, χωρίς την επιβολή κυρώσεων, της σε βάρος ενός προσώπου ανακριτικής διαδικασίας, η οποία είναι απρόσβλητη, με την επιφύλαξη της εκ νέου κίνησης της ανακριτικής διαδικασίας ή της ανάκλησης της διάταξης, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως αμετάκλητη απόφαση, κατά την έννοια των εν λόγω άρθρων μόνον, όταν, από την αιτιολογία της, προκύπτει ότι η διαδικασία περατώθηκε χωρίς να διεξαχθεί λεπτομερής ανάκριση (ένδειξη για τη μη διεξαγωγή της οποίας αποτελεί λ.χ. η μη ακρόαση του παθόντος και ενός πιθανού μάρτυρα). Συνεπώς οι διατάξεις του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών που εγκρίνονται από τον Εισαγγελέα Εφετών κατά το άρθρο 43 ΚΠΔ και οι διατάξεις του Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών που απορρίπτουν την έγκληση κατ' άρθρο 47 ΚΠΔ, για τις οποίες παρήλθε άπρακτη η προθεσμία άσκησης προσφυγής ενώπιον του Εισαγγελέα Εφετών κατ' άρθρο 48 ΚΠΔ, ή οι διατάξεις του Εισαγγελέα Εφετών που απορρίπτουν την προσφυγή κατά το ως άνω άρθρο, είναι «οριστικές» κατά την έννοια της Οδηγίας, αφού παράγουν δεδικασμένο κατά την έννοια του άρθρου 50 του ΧΘΔΕΕ, εφόσον όμως εκδόθηκαν οπωσδήποτε κατόπιν διενέργειας προκαταρκτικής εξέτασης ή (αστυνομικής) προανάκρισης ή Ένορκης Διοικητικής Εξέτασης (καθ' υποκατάσταση της προκαταρκτικής εξέτασης). Συνεπώς το πεδίο εφαρμογής του νόμου εκτείνεται χρονικά μέχρι το σημείο αυτό (π.χ. το δικαίωμα χρηματικής ικανοποίησης κατά τις διατάξεις του ν. 4239/2014, λόγω δηλώσεων δημοσίων αρχών, εκτείνεται χρονικά και αφορά δηλώσεις που έγιναν μέχρι την έκδοση της σχετικής εισαγγελικής διάταξης). Μετά δεν υπάρχει «ύποπτος» ή «κατηγορούμενος», αλλά αμετάκλητά αθωωθείς, αφού, κατά τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, με την αθώωση ισοδυναμεί και η παύση της ποινικής δίωξης με οποιονδήποτε τρόπο, οπότε το τεκμήριο αθωότητας μετενεργεί και απαγορεύει οποιαδήποτε έκφραση υπονοιών ως προς την αθωότητα (βλ. σχετικά Λ. Καρέλο, ΝοΒ 2009, 1935 επ.), ο δε απαλλαγείς προστατεύεται με βάση τις σχετικές αστικές και ποινικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας και της τιμής, αντίστοιχα.

Άρθρο 6

1. Ο σεβασμός στο τεκμήριο αθωότητας κατοχυρώνεται στο ημεδαπό δίκαιο από διάταξη υπερνομοθετικής ισχύος και συγκεκριμένα από το άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ. Ωστόσο, η απλή αναφορά στην ΕΣΔΑ, και συγκεκριμένα στο άρθρο 6 παρ. 2, δεν αρκεί για να τηρηθεί η υποχρέωση της Ελλάδας προς ενσωμάτωση της Οδηγίας, όπως προκύπτει από τη σκέψη υπ' αριθμ. 5 του Προοιμίου («Μολονότι τα κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενο μέρος της ΕΣΔΑ και του ΔΣΑΠΔ, η εμπειρία έχει δείξει ότι το γεγονός αυτό από μόνο του δεν εξασφαλίζει πάντοτε επαρκή βαθμό εμπιστοσύνης στα συστήματα απονομής ποινικής δικαιοσύνης των άλλων κρατών μελών»). Πρέπει συνεπώς να θεσπιστεί ρητή διάταξη στο εθνικό δίκαιο, έστω και αν το κανονιστικό της βεληνεκές θα είναι από πρακτικής άποψης περιορισμένο, υπό την έννοια ότι θα αποτελεί μια πανηγυρική διακήρυξη της ήδη ισχύουσας αρχής.
2. Από το προοίμιο και μάλιστα από την πρώτη σκέψη αυτού, προκύπτει ότι η Οδηγία, τουλάχιστον κατά την ελληνική της απόδοση, αντιμετωπίζει το τεκμήριο αθωότητας ως «αρχή» («Η αρχή του τεκμηρίου αθωότητας») σε αντιδιαστολή με το «δικαίωμα σε δίκαιη δίκη». Η αντιδιαστολή αυτή γίνεται και στα ξένα δίκαια, μεταξύ (απλώς) τεκμηρίου αθωότητας και δικαιώματος σε δίκαιη δίκη («Die Unschuldsvermutung und das Recht auf ein faires Verfahren», «The presumption of innocence and the right to a fair trial», «La presumption d'innocence et le droit a un proces equitable», «La presunzione di innocenza e il diritto a un equo processo»). Συνεπώς μπορεί να ειπωθεί συνολικά ότι το τεκμήριο αθωότητας αντιμετωπίζεται ως κάτι παραπάνω ή κάτι διαφορετικό από «δικαίωμα» (πρβλ. και ΕΔΔΑ, *Κώνστας κατά Ελλάδος*, παρ. 27).
3. Η συστηματική ένταξη της διάταξης περί του τεκμηρίου της αθωότητας στο Πρώτο Βιβλίο (Γενικοί Ορισμοί), Δεύτερο Τμήμα (Ποινική Δίωξη), Πρώτο Κεφάλαιο (Γενικές Διατάξεις) με την προσθήκη νέου άρθρου 27Α ΚΠΔ, προσφέρεται για τους εξής λόγους: Πρώτον, διότι στο άρθρο 27 ΚΠΔ καθιερώνεται η αρχή της δημόσιας δίωξης των εγκλημάτων «στο όνομα της Πολιτείας», στην οποία λειτουργεί ως αντίβαρο το τεκμήριο της αθωότητας. Δεύτερον, διότι έτσι προτάσσεται συστηματικά και του άρθρου 31 ΚΠΔ, που εντάσσεται στο ίδιο κεφάλαιο και προβλέπει ένα σημαντικό πλέον, παρ' ημίν, στάδιο της ποινικής διαδικασίας, την προκαταρκτική εξέταση. Προς αυτή την κατεύθυνση συνηγορεί και η σκ. 12 του Προοιμίου της Οδηγίας, η οποία αναφέρει, σχετικά με το χρονικό σημείο από το οποίο αρχίζει η εφαρμογή της, ότι : «Θα πρέπει να εφαρμόζεται από τη στιγμή που ένα πρόσωπο είναι ύποπτο ή κατηγορείται για τέλεση αξιόποινης πράξης ή εικαζόμενης αξιόποινης πράξης και, κατά συνέπεια, ακόμα και πριν το εν λόγω πρόσωπο ενημερωθεί από τις

αρμόδιες αρχές ενός κράτους μέλους, μέσω επίσημης ειδοποίησης ή με άλλο τρόπο, ότι θεωρείται ύποπτο ή ότι κατηγορείται».

Άρθρο 7

1. Από τη σχετική νομολογία του ΕΔΔΑ, στην οποία αναφέρεται και το Προοίμιο της Οδηγίας, προκύπτει ότι απαιτείται ένα αποτελεσματικό ένδικο μέσο στο πλαίσιο της απονομής της ποινικής δικαιοσύνης, ώστε η διαπίστωση της παραβίασης του τεκμηρίου αθωότητας να γίνεται από τα ποινικά δικαστήρια (*Κώνστας κατά Ελλάδος*, παρ. 23-24 [δημοσ. στο NoB 59, 1372 επ. με παρατηρήσεις Β. Χειρδάρη]). Το τεκμήριο αθωότητας θίγουν δηλώσεις δημοσίων αξιωματούχων που προδικάζουν το αποτέλεσμα μιας ποινικής διαδικασίας, είτε προτρέποντας το δικαστικό όργανο να λάβει συγκεκριμένη απόφαση είτε μη περιοριζόμενες σε μία απλή μνεία των δικαστικών ενεργειών ή αποφάσεων, αλλά παρουσιάζοντας μια νέα εκτίμηση των γεγονότων και προδικάζοντας έτσι την απόφαση του δικαστικού οργάνου σε μεταγενέστερο διαδικαστικό στάδιο (ΕΔΔΑ, *Κώνστας κατά Ελλάδος*, παρ. 36 επ.). Με τον όρο «δημόσιες δηλώσεις δημοσίων αρχών» νοείται κάθε δήλωση που αναφέρεται σε αξιόποινη πράξη η οποία προέρχεται είτε από αρχή που συμμετέχει σε ποινική διαδικασία σχετική με την εν λόγω αξιόποινη πράξη, π.χ. δικαστικές αρχές, αστυνομία και άλλες αρχές επιβολής του νόμου, είτε από άλλη δημόσια αρχή, π.χ. υπουργούς και άλλους δημόσιους λειτουργούς ή αξιωματούχους, υπό τον όρο ότι δεν θίγεται τυχόν ασυλία που ισχύει σύμφωνα με το εθνικό δίκαιο.

2. Για την αποκατάσταση της ισορροπίας στην ποινική διαδικασία, την οποία διαταράσσει η επιβάρυνση της θέσης του κατηγορουμένου με τέτοιες δημόσιες δηλώσεις δημοσίων λειτουργών ή αξιωματούχων (όπως λ.χ. εκείνες που έλαβαν χώρα στο ελληνικό κοινοβούλιο και τέθηκαν υπό την κρίση του ΕΔΔΑ στην υπόθεση *Κώνστας κατά Ελλάδος*), στη Γερμανία έχει προταθεί από μερίδα της νομολογίας και το λεγόμενο «μοντέλο της εκτέλεσης» (*Vollstreckungsmodell*), το οποίο εφαρμόζει η γερμανική νομολογία μετά την απόφαση της ποινικής Ολομέλειας του BGH (BGH: Beschluss vom 17.01.2008 - GSSt 1/07) για υπερβάσεις εύλογης διάρκειας της δίκης, κατά το οποίο «στη θέση της έως τώρα παρεχόμενης μείωσης της ποινής στο διατακτικό της απόφασης θα πρέπει να περιλαμβάνεται διάταξη, σύμφωνα με την οποία, για την αποκατάσταση της βλάβης εξαιτίας της υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας, θεωρείται ότι εκτίθηκε αριθμητικά προσδιορισμένο μέρος της επιβληθείσας ποινής («μοντέλο της εκτέλεσης»)). Έτσι η αφαίρεση χρόνου έκτισης από την ποινή

προβλέπεται ως μέτρο αποκατάστασης της δικαιοσύνης της διαδικασίας. Στην Ελλάδα προβλέπεται για την αντίστοιχη παράβαση της δικαιοσύνης της διαδικασίας λόγω υπέρβασης του ευλόγου χρόνου διάρκειας της ποινικής διαδικασίας από το άρθρο 7 ν. 4239/2014, εκτός από χρηματική ικανοποίηση, και η λήψη υπόψη της υπέρβασης αυτής κατά την επιμέτρηση της ποινής. Ωστόσο, όπως αναγνωρίζει ρητά και το Γερμανικό Ακυρωτικό, ο προσδιορισμός των συνεπειών των παραβάσεων του τεκμηρίου αθωότητας στο ποινικό δικονομικό δίκαιο εναπόκειται αποκλειστικά στο νομοθέτη. Συνεπώς δεν αποκλείεται η εφαρμογή του συγκεκριμένου μοντέλου της αφαίρεσης χρόνου από την έκτιση της ποινής, ως αντιστάθμισμα της παράβασης του τεκμηρίου αθωότητας με δημόσιες δηλώσεις αξιωματούχων, εφόσον διαμορφωθεί κατάλληλο νομοθετικό έρεισμα.

3. Όσον αφορά ειδικά τους δικαστικούς λειτουργούς και ανακριτικούς υπαλλήλους που δραστηριοποιούνται στη συγκεκριμένη ποινική διαδικασία υπάρχουν και αρκούν σχετικά οι διατάξεις για την εξαίρεση και τον αποκλεισμό τους που προβλέπει το ποινικό δικονομικό δίκαιο. Σημειωτέον ότι, αν τα μέλη του δικαστηρίου, κατά τη διάρκεια της δίκης και πριν από την ολοκλήρωση αυτής, προβαίνουν σε δηλώσεις ή παραδοχές που προϋποθέτουν το ότι ο κατηγορούμενος έχει τελέσει την αξιόποινη πράξη, για την οποία κατηγορείται, ο Άρειος Πάγος έχει δεχτεί ότι συντρέχει απόλυτη ακυρότητα λόγω παράβασης του τεκμηρίου αθωότητας εκ του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ σε συνδυασμό με το άρθρο 171 παρ. 1 περίπτ. δ' ΚΠΔ. Έχει κριθεί δηλαδή, ότι οι τυχόν παραβάσεις του τεκμηρίου αθωότητας που προβλέπεται στο άρθρο 6 παρ. 2 της ΕΣΔΑ από δικαστικούς λειτουργούς υπάγονται στην κύρωση της διάταξης του άρθρου 171 παρ. 1 περίπτ. δ' ΚΠΔ, λόγω της ρητής παραπομπής αυτής στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ. Συγκεκριμένα την ως άνω ακυρότητα συνεπάγεται η παράβαση της υποχρέωσης αμεροληψίας, που αναφέρεται όχι μόνο στο δικαστήριο, ως δικαιοδοτικό όργανο, αλλά και στα μέλη που το συγκροτούν, ως φυσικά πρόσωπα στα οποία είναι ανατεθειμένη η συγκεκριμένη λειτουργία, όταν κάποιο μέλος του δικαστηρίου εξέφρασε δημοσίως προσωπικές απόψεις επί της ουσίας της υπόθεσης, πριν από την ολοκλήρωση της δίκης, είτε όταν κάποιο μέλος του δικαστηρίου συμμετείχε σε προηγούμενα στάδια της διαδικασίας και προέβη σε διαδικαστικές ενέργειες, οι οποίες προϋπέθεταν τη διαμόρφωση δικανικής πεποίθησης σε έκταση που εκ των πραγμάτων προκαλεί εντυπώσεις προκατάληψης (ΑΠ 1413/2010, σκ. 7).

4. Η παρούσα ρύθμιση αφορά λοιπόν δηλώσεις αποκλειστικά δημοσίων αξιωματούχων ή (ενδεχομένως) και δικαστικών λειτουργών και ανακριτικών υπαλλήλων, όταν όμως οι τελευταίοι δρουν εκτός του πλαισίου συγκεκριμένης ποινικής διαδικασίας, όταν δηλαδή

δεν σχετίζεται η δήλωση με την άσκηση των καθηκόντων τους στο πλαίσιο συγκεκριμένης υπόθεσης (π.χ. εν ενεργεία ανώτατος δικαστής προβαίνει σε δημόσιες δηλώσεις για υπόθεση που εκκρεμεί ακόμη στο πρωτοβάθμιο δικαστήριο, προδικάζοντας την ενοχή του κατηγορουμένου).

5. Σύμφωνα με την εκδοθείσα, στην αντίστοιχη περίπτωση της παράβασης του ευλόγου χρόνου διάρκειας, δηλαδή μιας άλλης πτυχής της δίκαιης δίκης, πιλοτική απόφαση *Μιχελιουδάκης* κατά Ελλάδος, προς την οποία συμμορφώθηκε ήδη ο Έλληνας νομοθέτης με το Ν. 4239/2014, αποτελεσματικό μέσο για την αποκατάσταση της βλάβης σε περίπτωση καταδίκης μπορεί να είναι και η μείωση της ποινής κατά τρόπο ρητό και μετρήσιμο, ενδεχομένως σε συνδυασμό με αποζημίωση (βλ. αιτιολογική έκθεση Ν. 4239/2014, σελ. 2 αρ. 10). Ωστόσο, η μείωση της ποινής λόγω του διαδικαστικού αδικού, που συνεπάγεται η παράβαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, δεν μπορεί να γίνει κατά τρόπο ρητό και μετρήσιμο στο πλαίσιο της επιμέτρησης της ποινής, που κατά την κρατούσα δικαστηριακή πρακτική εξαντλείται στην απλή, αόριστη επανάληψη των κριτηρίων του άρθρου 79 ΠΚ.

6. Με την παρούσα ρύθμιση επιλέγεται λοιπόν ένας συνδυασμός των δύο μέσων αποκατάστασης. Συγκεκριμένα εισάγεται αφενός στην ελληνική νομοθεσία το «μοντέλο της εκτέλεσης», με εισαγωγή νέας παρ. 5 στο άρθρο 87 ΠΚ και με αντίστοιχη τροποποίηση του άρθρου 371 παρ. 4 ΚΠΔ, σε συνδυασμό αφετέρου με την επέκταση της διαδικασίας αίτησης εύλογης χρηματικής ικανοποίησης του ν. 4239/2014 και στις περιπτώσεις της παράβασης του τεκμηρίου αθωότητας με δημόσιες δηλώσεις αξιωματούχων κατ' ανάλογη εφαρμογή των διατάξεων του ως άνω νόμου. Έτσι προβλέπεται αποτελεσματικό ένδικο μέσο προστασίας των θιγομένων, καθώς προβλέπεται αφενός αίτηση αφαίρεσης χρόνου έκτισης στην επί της ποινής συζήτηση (ήτοι μετά την επιμέτρηση και την αφαίρεση χρόνου τυχόν προσωρινής κράτησης), καθώς και αίτηση εύλογης χρηματικής ικανοποίησης, κατ' αναλογίαν όσων ισχύουν για την υπέρβαση του εύλογου χρόνου διάρκειας της ποινικής δίκης (συντρεχούσης εν προκειμένω και επαρκούς ομοιότητας των περιπτώσεων, καθώς πρόκειται για παραβάσεις πτυχών της δίκαιης δίκης κατ' άρθρο 6 ΕΣΔΑ). Βεβαίως, η αφαίρεση χρόνου κράτησης κατά το «μοντέλο της εκτέλεσης», δεν μπορεί να εφαρμοστεί όταν επιβάλλεται ποινή ισόβιας κάθειρξης. Στην περίπτωση αυτή κρίνεται ότι αρκεί για την αποκατάσταση της διαδικαστικής ισορροπίας, η δυνατότητα αίτησης εύλογης χρηματικής ικανοποίησης, καθώς η ένταση του αδικού και της ενοχής του δράστη, αλλά και η μη αναγνώριση ελαφρυντικών περιστάσεων ή λόγων μείωσης της ποινής από το δικαστήριο, η οποία οδήγησε στην επιβολή της (απόλυτης) ποινής της ισόβιας κάθειρξης, δεν καταλείπει

περιθώρια εφαρμογής στο «μοντέλο της εκτέλεσης». Ωστόσο, εδώ θα μπορούσε να αξιοποιηθεί η δυνατότητα του άρθρου 407 §2 ΚΠΔ και να εκφραστεί ευχή για να μετριαστεί η ποινή, με χάρη, για το λόγο αυτό (εφαρμοζόμενη αναλογικά εκτός από τα Μικτό Ορκωτό Δικαστήριο και στο Εφετείο Κακουργημάτων). Εξυπακούεται ότι εφόσον, κατ' εφαρμογή του άρθρου 83 ΠΚ επιβληθεί, αντί ισόβιας, πρόσκαιρη κάθειρξη (π.χ. λόγω αναγνώρισης ελαφρυντικών περιστάσεων), χωρεί κανονικά η εφαρμογή των διατάξεων που εισάγονται με το παρόν νομοσχέδιο για την αφαίρεση χρόνου έκτισης.

7. Συνεπώς, εφόσον προβλέπεται πλέον και στον ΚΠΔ ρητώς το τεκμήριο αθωότητας, υφίσταται έτσι ένα πλήρες προστατευτικό αυτού πλέγμα διατάξεων στην ελληνική νομοθεσία, αφού επί ιδιαιτέρως σοβαρών περιπτώσεων παράβασής του, στις οποίες το διαδικαστικό άδικο, διά του οποίου επλήγη ο ύποπτος ή κατηγορούμενος, δεν μπορεί να αποκατασταθεί πλήρως με ένα ή και τα δύο από τα ανωτέρω μέσα, υφίσταται πάντοτε η δυνατότητα κήρυξης απόλυτης ακυρότητας της διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 171 παρ. 1 περίπτ. δ' ΚΠΔ σε συνδυασμό με το νέο άρθρο 27Α ΚΠΔ και το άρθρο 6 παρ. 2 ΕΣΔΑ.

Άρθρο 8

1. Από την αρχή της αυτεπάγγελτης συγκέντρωσης του αποδεικτικού υλικού (ή αρχή της ανάκρισης) συνάγεται ότι τα ανακριτικά όργανα είναι υποχρεωμένα να ενεργούν αυτεπαγγέλτως για τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού, ώστε η έννοια του αποκαλούμενου βάρους απόδειξης δεν έχει θέση στην ελληνική ποινική διαδικασία. Επομένως δεν υπάρχει υποχρέωση οποιουδήποτε από τους διαδίκους (κατηγορούμενο, πολιτικώς ενάγοντα, αστικώς υπεύθυνο) να αποδείξουν είτε την τέλεση ή μη του φερόμενου ως διαπραχθέντος εγκλήματος, είτε την ενοχή ή αθωότητα κάποιου προσώπου μονόπλευρα και ανάλογα με την αντίστοιχη θέση τους στην δίκη. Ακόμα και ο εισαγγελέας που κινεί και γενικότερα ασκεί την ποινική δίωξη ή ο ανακριτής και οι ανακριτικοί υπάλληλοι δεν είναι υποχρεωμένοι να αποδείξουν την ενοχή του κατηγορουμένου, αλλά εξετάζουν και βεβαιώνουν αυτεπαγγέλτως τόσο την ενοχή όσο και την αθωότητά του, αναζητούν δηλαδή όλα εκείνα τα στοιχεία, που είναι απαραίτητα για την τελική δικαστική εκτίμηση (Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο⁴, 2011, σελ. 352, πλαγιαρ. 404-405).

2. Στον χώρο της πολιτικής δίκης γίνεται λόγος για κατανομή του βάρους απόδειξης υπό δύο έννοιες. Το «τυπικό» ή «δικονομικό» ή «υποκειμενικό» βάρος της απόδειξης φέρει ο διάδικος εκείνος ο οποίος και μόνο είναι υποχρεωμένος να προσκομίσει αποδείξεις σε

σχέση με το αμφισβητούμενο αντικείμενο, ενώ το «ουσιαστικό» ή «αντικειμενικό» βάρος απόδειξης φέρει εκείνος, σε βλάβη του οποίου καταλήγει η τυχόν αμφιβολία του δικαστηρίου ως προς την αλήθεια των αποδεικτέων πραγματικών περιστατικών. Η θέση ωστόσο του ποινικού δικονομικού δικαίου σε σχέση με τα ανωτέρω είναι διαφορετική. Πράγματι, ο εισαγγελέας μετά την κίνηση της ποινικής δίωξης δεν ισχυρίζεται οπωσδήποτε ότι ο κατηγορούμενος είναι ένοχος, αλλά κι αυτός ερευνά, και δεν είναι ένας μονόπλευρος υποστηρικτής της κατηγορίας. Επομένως, ούτε με την υποκειμενική, αλλά ούτε και με την αντικειμενική έννοια είναι δυνατό να υποστηριχθεί ότι αυτός φέρει το βάρος απόδειξης στην ελληνική ποινική δίκη. Όμως ούτε και ο κατηγορούμενος φέρει το βάρος οποιασδήποτε απόδειξης, γιατί (όσον αφορά στο «υποκειμενικό» βάρος) στο μέτρο που ισχύει η αρχή της αναζήτησης της ουσιαστικής αλήθειας, η ανεύρεση και προσαγωγή των αποδείξεων (προς κάθε κατεύθυνση) είναι έργο του φορέα κίνησης της εκάστοτε φάσης της ποινικής διαδικασίας, του εισαγγελέα (με τη βοήθεια των ανακριτικών υπαλλήλων) στην προκαταρκτική εξέταση και την προανάκριση, του τακτικού ανακριτή στην κύρια ανάκριση, του δικαστηρίου κατά την διαδικασία στο ακροατήριο. Το τεκμήριο αθωότητας και η αρχή *in dubio pro reo*, εξάλλου, αποκλείουν να αποβαίνει σε βάρος του κατηγορουμένου η αμφιβολία ως προς την ενοχή ή την αθωότητά του («αντικειμενικό» βάρος). Επιβεβαιώνεται λοιπόν ότι στην ελληνική ποινική δίκη για βάρος απόδειξης με οποιαδήποτε έννοια δεν μπορεί να γίνει λόγος. Επίσης δεν μπορεί να γίνει λόγος για βάρος απόδειξης που φέρει ο κατηγορούμενος ούτε ως προς τις αρνητικές προϋποθέσεις του ποινικού κολασμού (λόγοι άρσης του αδικού, λόγοι άρσης του καταλογισμού, λόγοι εξάλειψης του αξιοποίνου). Γιατί και ως προς αυτές ισχύει η αρχή «εν αμφιβολία υπέρ του κατηγορουμένου». Εντούτοις ως προς αυτές τις αρνητικές προϋποθέσεις, ο κατηγορούμενος και η υπεράσπισή του φέρουν *de facto* το βάρος της επίκλησης και της πρόκλησης αμφιβολιών ως προς την ύπαρξη λόγων άρσης του αδικού, με την επισήμανση των συντρεχόντων εκείνων περιστατικών που, κατά τους ισχυρισμούς τους, τους θεμελιώνουν (Ανδρουλάκης, Θεμελιώδεις έννοιες της ποινικής δίκης⁴, 2012, σελ. 225-228).

3. Με τις προσθήκες, διά του παρόντος άρθρου, στον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας διευκρινίζεται ότι ο κανόνας του άρθρου 239 παρ. 2 ΚΠΔ δεν περιορίζεται μόνο στο στάδιο της ανάκρισης, αλλά εφαρμόζεται και στο στάδιο της αποδεικτικής διαδικασίας στο ακροατήριο, ενόψει της προφανούς ομοιότητας της διεξαγωγής της ανάκρισης στην προδικασία με την αποδεικτική διαδικασία στο ακροατήριο, που επιδιώκει ακριβώς και στα δύο στάδια τη συγκέντρωση του αποδεικτικού υλικού, όπως υποστηριζόταν ήδη στη θεωρία. Κατά συνέπεια το δικαστήριο έχει υποχρέωση να συγκεντρώσει αυτεπαγγέλτως το

αποδεικτικό υλικό, χωρίς να περιμένει την υποβολή αιτήσεων ή προτάσεων από τους διαδίκους και χωρίς να δεσμεύεται από αυτές, χωρίς φυσικά αυτό να συνεπάγεται ότι το δικαστήριο φέρει το ονομαζόμενο βάρος απόδειξης, επειδή ακριβώς η ενδεχόμενη αδυναμία του δικαστηρίου να συγκεντρώσει το απαραίτητο αποδεικτικό υλικό και η δημιουργούμενη αμφιβολία του αναφορικά με την τέλεση ή μη της κατηγορούμενης πράξης και την ενοχή ή μη του κατηγορουμένου οδηγεί στην αθώωσή του και δεν μπορεί να θεωρηθεί ως «δικαστική ήττα» (Καρράς, Ποινικό Δικονομικό Δίκαιο⁴, 2011, σελ. 352, πλαγιαρ. 404-405).

4. Εφόσον η έννοια του «βάρους αποδείξεως» είναι ασύμβατη με τον ελληνικό ποινικό δικονομικό σύστημα, προφανώς το νόημα της Οδηγίας δεν μπορεί να είναι ότι θα πρέπει να εισαχθεί στο ελληνικό ποινικό δικονομικό σύστημα «βάρος απόδειξης» όσον αφορά την εισαγγελική αρχή, γεγονός που θα αντέβαινε και στη συνταγματική κατοχύρωση του εισαγγελέα ως δικαστικού λειτουργού. Το νόημα του άρθρου 6 παρ. 1 της Οδηγίας είναι για τα κράτη μέλη που δεν υιοθετούν το αγγλοσαξωνικό μοντέλο της, κατ' αντιδικία, διεξαγωγής της ποινικής δίκης (adversarial), αλλά το ηπειρωτικό εξεταστικό μοντέλο (inquisitorial), αυτό που προκύπτει από τη σκέψη 22 του προοιμίου και είναι κατεξοχήν αρνητικό: Το τεκμήριο αθωότητας παραβιάζεται όταν το βάρος της αποδείξεως μετατίθεται από την εισαγγελική αρχή στην υπεράσπιση και όταν η χρήση πραγματικών και νομικών τεκμηρίων δεν περιορίζεται σε λογικά όρια, με συνεκτίμηση της σοβαρότητας του διακυβεύματος και διαφύλαξη των δικαιωμάτων της υπεράσπισης, τα οποία (τεκμήρια) θα πρέπει να είναι σε κάθε περίπτωση μαχητά και εν πάση περιπτώσει θα πρέπει να χρησιμοποιούνται μόνο υπό τον όρο ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης.

5. Συνεπώς για την προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στο άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας αρκεί η επέκταση της ισχύος του άρθρου 239 §2 εδ. α' ΚΠΔ στην προκαταρκτική εξέταση με αντίστοιχη συμπλήρωση της παραπομπής του άρθρου 31 §2 ΚΠΔ, εκτός από τα άρθρα 240 και 241, και στο άρθρο 239, καθώς και στην αποδεικτική διαδικασία στο ακροατήριο, όπου ούτως ή άλλως γίνεται δεκτή η υποχρέωση του δικαστή να ερευνά αυτεπαγγέλτως όλα τα αποδεικτικά μέσα και δεν υποχρεούται ο κατηγορούμενος να επικαλεσθεί και να προσκομίσει αποδεικτικά μέσα. Ομοίως πρέπει να επεκταθεί και η ρύθμιση του άρθρου 274 ΚΠΔ από την οποία προκύπτει ότι ο κατηγορούμενος ουδέποτε φέρει το βάρος να προσκομίσει αποδεικτικά μέσα, αλλά ο δικαστής είναι υποχρεωμένος να αναζητήσει και να εξετάσει όσα ο κατηγορούμενος επικαλέστηκε υπέρ του.

6. Επισημαίνεται, τέλος, ότι η νομολογιακή κατασκευή των αυτοτελών ισχυρισμών που κινείται στο όριο της απαγόρευσης μετάθεσης βάρους αποδείξεως στον κατηγορούμενο,

υπό το πρίσμα της οδηγίας μπορεί ενδεχομένως να μεταθέτει επιτρεπώς στον κατηγορούμενο μόνο ένα βάρος επίκλησης των πραγματικών περιστατικών που θεμελιώνουν τον ισχυρισμό του, καθώς, εφόσον ο κατηγορούμενος επικαλεστεί με τρόπο ορισμένο τα πραγματικά περιστατικά που θεμελιώνουν τον ισχυρισμό του, δεν είναι υποχρεωμένος και να τα αποδείξει, αλλά το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να αναζητήσει αυτεπαγγέλτως τα αποδεικτικά μέσα που τον θεμελιώνουν ή τον καταρρίπτουν (βλ. ΑΠ 438/2017, ΑΠ 132/2016). Αντίθετα δεν είναι συμβατή με την Οδηγία, και συγκεκριμένα με το άρθρο 6 παρ. 1 αυτής, η νομολογία που απαιτεί, επιπλέον της ορισμένης επίκλησης, και την απόδειξη των περιστατικών που στηρίζουν τον αυτοτελή ισχυρισμό εκ μέρους του κατηγορουμένου (πρβλ. ΑΠ 130/2017). Για το λόγο αυτό αποσαφηνίζεται με την προσθήκη στο άρθρο 177 παρ. 1 ΚΠΔ ότι ο κατηγορούμενος ουδέποτε φέρει το βάρος απόδειξης των πραγματικών περιστατικών που επικαλείται υπέρ του, αλλά το δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να αναζητεί και να ερευνά όλα τα αποδεικτικά μέσα που επικαλέστηκε υπέρ του ο κατηγορούμενος, όπως προκύπτει και από τη ρύθμιση του άρθρου 274 ΚΠΔ, η οποία πρέπει να επεκταθεί έτσι και στην αποδεικτική διαδικασία στο ακροατήριο για τον ανωτέρω λόγο.

7. Η ποινική μας νομοθεσία προβλέπει, ως γνωστόν, ένα τεκμήριο και δη κατά μία άποψη αμάχητο στο άρθρο 366 ΠΚ. Όπως αναφέρθηκε, αμάχητα τεκμήρια δεν είναι συμβατά με το άρθρο 6 παρ. 1 της Οδηγίας, οπότε σύμφωνα με τις κατευθύνσεις της σκέψης 22 της Οδηγίας το άρθρο 366 ΠΚ πρέπει να τροποποιηθεί, ώστε το τεκμήριο που προβλέπει να καταστεί (τουλάχιστον) μαχητό και να χρησιμοποιείται μόνο υπό τον όρο ότι τηρούνται τα δικαιώματα της υπεράσπισης. Λαμβανομένου υπόψη του σκοπού του άρθρου 366 ΠΚ, ήτοι να μην εκδίδονται αντιφατικές δικαστικές αποφάσεις, το τεκμήριο καθίσταται πλέον μαχητό και μπορεί να ανατρέπεται ιδίως όταν έχουν ανακύψει νέα στοιχεία ή αποδεικτικά μέσα, κατά το πρότυπο των διατάξεων για την επανάληψη της διαδικασίας και την ανάσυρση υποθέσεων από το αρχείο της εισαγγελίας. Έτσι, η υπεράσπιση θα μπορεί να επικαλεστεί και να προσκομίσει νέα στοιχεία και αποδεικτικά μέσα για την αλήθεια ή το ψεύδος του γεγονότος, αλλά και το δικαστήριο θα μπορεί, εφόσον προκύψουν τέτοια από τη διαδικασία, να πραγματώνει το ιδεώδες της ηθικής απόδειξης, χωρίς να δεσμεύεται από το συγκεκριμένο νομικό κανόνα απόδειξης.

Άρθρο 9

1. Ήδη η Ολομέλεια του Αρείου Πάγου, στοιχούμενη προς τις σχετικές καταδικαστικές για την χώρα μας αποφάσεις του ΕΔΔΑ στις υποθέσεις *Poronitsi κατά Ελλάδα* και *Elyasin κατά*

Ελλάδας, έχει διευκρινίσει ότι, στην περίπτωση που δεν έχει ενεργηθεί προανάκριση ή ο κατηγορούμενος δεν εμφανίσθηκε κατ' αυτήν και δεν έχει δηλώσει διεύθυνση κατοικίας, κατά το άρθρο 273 του ΚΠΔ, δεν μπορεί άνευ ετέρου να θεωρείται ως άγνωστης διαμονής, από μόνο το γεγονός ότι αναζητήθηκε στην αναγραφόμενη στην έγκληση ή τη μήνυση διεύθυνση κατοικίας, από την οποία και απουσίαζε, διότι, διαφορετικά, ενδέχεται η γνωστοποιηθείσα από το μηνυτή διεύθυνση της κατοικίας του κατηγορουμένου να είναι εσφαλμένη, με συνέπεια ο τελευταίος να αγνοεί την σε βάρος του ποινική διαδικασία, η οποία έτσι διεξάγεται ερήμην του, κατά παραβίαση της αρχής της δίκαιης δίκης που θεσπίζει το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, περιεχόμενο της οποίας είναι η διασφάλιση της ακώλυτης πρόσβασης στο δικαστήριο και της επαρκούς δικαστικής ακρόασης (ΟΛΑΠ 2/2014). Έκτοτε έχουν κριθεί από τη νομολογία του Αρείου Πάγου ως άκυρες οι επιδόσεις ως αγνώστου διαμονής σε πρόσωπα των οποίων η διεύθυνση ήταν γνωστή ιδίως στην φορολογική αρχή και σε παρόχους υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (ηλεκτρικού ρεύματος, σύνδεσης σταθερής τηλεφωνίας). Συνεπώς κατεξοχήν πρόσφορο μέσο πραγματικής αναζήτησης της γνωστής διαμονής του κατηγορουμένου από την εισαγγελική αρχή που έχει την επιμέλεια της επίδοσης συνιστά η αναζήτηση της διεύθυνσης που ο κατηγορούμενος ή ύποπτος έχει δηλώσει στις φορολογικές αρχές και είναι καταχωρημένη στα πληροφοριακά συστήματα του υπουργείου οικονομικών, όπου η πρόσβαση στην εισαγγελική αρχή είναι ευχερής. Συνεπώς πρέπει να αναζητείται οπωσδήποτε σε αυτή τη διεύθυνση ο κατηγορούμενος, πριν καταφύγει η εισαγγελική αρχή στην εφαρμογή των διατάξεων περί επίδοσης σε πρόσωπα αγνώστου διαμονής, χωρίς βεβαίως να αποκλείεται και η χρήση άλλων δυνατοτήτων πραγματικής αναζήτησης της κατοικίας ή διαμονής του κατηγορουμένου.

Μέρος Τρίτο

Τροποποίηση του ν. 3251/2004 σε συμμόρφωση με την απόφαση-πλαίσιο 2002/584/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 13^{ης} Ιουνίου 2002 κατά το μέρος που τροποποιήθηκε με την απόφαση-πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 26^{ης} Φεβρουαρίου 2009

Με τις διατάξεις του παρόντος τροποποιείται εν μέρει ο ν. 3251/2004 «Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης, τροποποίηση του ν. 2928/2001 για τις εγκληματικές οργανώσεις και άλλες διατάξεις». Οι τροποποιήσεις, που αφορούν αποκλειστικά τις ρυθμίσεις του προαναφερόμενου νόμου για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης (ΕΕΣ), είναι αναγκαίες προκειμένου η Ελλάδα να συμμορφωθεί με την απόφαση - πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009¹. Κοινός στόχος των τροποποιήσεων που εισάγονται είναι η παροχή σαφών και κοινών βάσεων που θα επιτρέπουν την άρνηση αναγνώρισης αποφάσεων, οι οποίες έχουν εκδοθεί σε δίκες κατά τις οποίες ο εκζητούμενος δεν εμφανίστηκε αυτοπροσώπως.

Άρθρο 10

Με το άρθρο 10 του νομοσχεδίου προστίθεται έβδομη παράγραφος στο άρθρο 6 του ν. 3251/2004 και αντικαθίσταται ο τίτλος του άρθρου. Με τη νέα διάταξη καθιερώνεται υποχρέωση του Εισαγγελέα που εκδίδει το ΕΕΣ να διαβιβάζει στην αρμόδια αρχή του κράτους εκτέλεσης αντίγραφο της απόφασης που επιβάλλει ποινή ή μέτρο ασφαλείας που στερούν την ελευθερία, εφόσον αυτή δεν έχει επιδοθεί στον εκζητούμενο. Η διαβίβαση αυτή διασφαλίζει στην αρχή εκτέλεσης την ικανοποίηση του δικαιώματος του εκζητουμένου να λάβει αντίγραφο της ως άνω απόφασης. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 4α παρ. 2 της Απόφασης - Πλαίσιο.

Προβλέπεται, παράλληλα, ότι για τη διαβίβαση ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης συμπληρώνεται στο εξής το νέο υπόδειγμα που προσαρτάται ως Παράρτημα του νομοσχεδίου, το οποίο αντικαθιστά το προγενέστερο υπόδειγμα.

¹ Ο πλήρης τίτλος της απόφασης - πλαίσιο είναι «Απόφαση - πλαίσιο 2009/299/ΔΕΥ του Συμβουλίου, της 26ης Φεβρουαρίου 2009, για την τροποποίηση των αποφάσεων - πλαισίων 2002/584/ΔΕΥ, 2005/214/ΔΕΥ, 2006/783/ΔΕΥ, 2008/909/ΔΕΥ και 2008/947/ΔΕΥ και την κατοχύρωση, δια του τρόπου αυτού, των οικονομικών δικαιωμάτων των προσώπων και την προώθηση της εφαρμογής της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης αποφάσεων που εκδίδονται ερήμην του ενδιαφερόμενου προσώπου στη δίκη».

Άρθρο 11

Με το άρθρο 11 εισάγεται νέος δυνητικός λόγος άρνησης εκτέλεσης του ΕΕΣ. Η Ελλάδα θα έχει δυνατότητα (όχι υποχρέωση) να αρνηθεί την εκτέλεση ΕΕΣ που της διαβιβάζεται από άλλο κράτος - μέλος της ΕΕ, αν ο εκζητούμενος με σκοπό την εκτέλεση ποινής στερητικής της ελευθερίας ή μέτρου ασφαλείας στερητικού της ελευθερίας δεν εμφανίσθηκε αυτοπροσώπως στη δίκη που οδήγησε στην έκδοση της απόφασης. Αυτός ο λόγος άρνησης διασφαλίζει ότι η Ελλάδα δεν θα συμπράττει στην εκτέλεση αποφάσεων που ενδεχομένως έχουν εκδοθεί κατά παραβίαση του δικαιώματος του κατηγορουμένου να εμφανίζεται αυτοπροσώπως στη δίκη. Το δικαίωμα αυτό αποτελεί μέρος του δικαιώματος σε δίκαιη δίκη που κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ.

Ωστόσο η δυνατότητα αυτή δεν θα υπάρχει στην περίπτωση που συντρέχει μια από τις τέσσερις υποπεριπτώσεις (i έως iv) της περίπτωσης στ' που αναφέρονται στην προτεινόμενη διάταξη. Επί συνδρομής μιας από τις περιπτώσεις αυτές κρίνεται ότι δεν συντρέχει προσβολή του ως άνω δικαιώματος αυτοπρόσωπης εμφάνισης σε δίκη.

Άρθρο 12

Με το άρθρο 12 καταργείται η πρώτη παράγραφος του άρθρου 13 του ν. 3251/2004. Η παράγραφος αυτή, που ρύθμιζε την εκτέλεση από την Ελλάδα ΕΕΣ που αφορούσαν ερήμην αποφάσεις, στερείται πεδίου εφαρμογής μετά την αναλυτική ρύθμιση του ζητήματος με το άρθρο 11 του νομοσχεδίου.

Άρθρο 13

Το άρθρο 13 διασφαλίζει την ικανοποίηση του δικαιώματος του εκζητουμένου να λάβει αντίγραφο της απόφασης που επιβάλλει ποινή ή μέτρο ασφαλείας που στερούν την ελευθερία, εφόσον αυτή δεν του έχει επιδοθεί. Το δικαίωμα αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 4α παρ. 2 της απόφασης - πλαίσιο. Ενώ με τη ρύθμιση του άρθρου 10 του νομοσχεδίου διευκολύνεται η ικανοποίηση του δικαιώματος στις περιπτώσεις που η Ελλάδα εκδίδει το ΕΕΣ, με την παρούσα διάταξη εξασφαλίζεται η ικανοποίηση αυτού στις περιπτώσεις που η Ελλάδα εκτελεί το ΕΕΣ.

Άρθρο 14

Με το άρθρο 14 διασφαλίζεται η δυνατότητα του εκζητουμένου, που παραδίδεται στις ελληνικές αρχές, να ζητήσει την αναστολή ή τη διακοπή εκτέλεσης της εις βάρος του απόφασης που έχει εκδοθεί ερήμην του και δεν του έχει επιδοθεί. Η υποβολή τέτοιας

αίτησης προϋποθέτει την άσκηση ενδίκου μέσου, που παρέχεται από το ελληνικό δίκαιο και διέπεται από τις διατάξεις του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ή τις τυχόν ειδικές ρυθμίσεις που αφορούν την αναστολή εκτέλεσης ή τη διακοπή της ποινής.

Μέρος Τέταρτο

Άλλες διατάξεις

Άρθρο 15

Διατάξεις που αφορούν το δικαστικό σώμα

Με την προτεινόμενη διάταξη της παρ. 1 μειώνεται από τρία σε δύο ο αριθμός των απαιτούμενων ετών για να προαχθεί Αρεοπαγίτης σε Αντιπρόεδρο του Αρείου Πάγου, καθώς και Αρεοπαγίτης ή Αντεισαγγελέας του Αρείου Πάγου σε Εισαγγελέα του Αρείου Πάγου. Η ρύθμιση καθίσταται αναγκαία εξαιτίας της επικείμενης συνταξιοδότησης μεγάλου αριθμού Αρεοπαγιτών, Αντεισαγγελέων του Αρείου Πάγου και Αντιπροέδρων του Ανωτάτου Δικαστηρίου τα προσεχή έτη.

Με τις παρ. 2 και 3 αυξάνεται ο αριθμός των Αντιπροέδρων του Αρείου Πάγου και του Συμβουλίου της Επικρατείας, προς τον σκοπό της ομαλής λειτουργίας των δύο ως άνω Ανωτάτων Δικαστηρίων της χώρας. Με τον τρόπο αυτό, επιταχύνεται η απονομή της δικαιοσύνης, χωρίς να προκαλείται πρόσθετο δημοσιονομικό κόστος.

Άρθρο 16

Τροποποίηση του ν. 1183/1981

Με τις προτεινόμενες τροποποιήσεις του ν. 1183/1981 προβλέπεται ότι τόσο η έδρα των πρωτοδικείων Ανατολικής και Δυτικής Αττικής όσο και η έναρξη της λειτουργίας τους θα καθοριστεί με προεδρικό διάταγμα, μετά από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

Ειδικά σε ό,τι αφορά την έδρα των πρωτοδικείων, ο καθορισμός της συναρτάται με δεδομένα πραγματικά (ιδίως την ύπαρξη κατάλληλων κτηρίων που να μπορούν να στεγάσουν δικαστικές αίθουσες), τα οποία δεν είχε υπόψη του ο νομοθέτης κατά την ψήφιση του ν. 1183/1981 και τα οποία σαφώς έχουν μεταβληθεί μετά την πάροδο σχεδόν σαράντα ετών από τη θέση σε ισχύ του επίμαχου νόμου.

Άρθρο 17

Τροποποίηση του άρθρου 9 του ν. 3115/2003

Η αντικατάσταση του άρθρου 9 του ν. 3115/2003 (Α' 47) περί της «Αρχής Διασφάλισης του Απορρήτου των Επικοινωνιών», κρίνεται αναγκαία, σε συμμόρφωση της Διοίκησης με την υπ' αριθ. 4170/2011 απόφαση του Δ' Τμήματος του Συμβουλίου της Επικρατείας που ακύρωσε τις διατάξεις των άρθρων 6 παρ. 2 και 7 παρ. 4 του π.δ. 47/2005 (Α' 64) «Διαδικασίες καθώς και τεχνικές και οργανωτικές εγγυήσεις για την άρση του απορρήτου των επικοινωνιών και για τη διασφάλισή του», το οποίο είχε εκδοθεί κατ' εξουσιοδότηση της ίδιας ανωτέρω διάταξης.

Με την προτεινόμενη ρύθμιση της νέας παρ. 2 του άρθρου, το ζήτημα του επιμερισμού του κόστους, όπως αυτό ορίζεται στην παρ. 2 του άρθρου 6 του ως άνω π.δ., και αφορά ειδικότερα το κόστος του συστήματος επισυνδέσεων των αρμοδίων αρχών (δέκτη/συλλέκτη των δεδομένων) και του αντίστοιχου συστήματος των παρόχων (συλλέκτη/πομπό των διακινούμενων δεδομένων), αλλάζει και αντιμετωπίζεται με βάση την υπάρχουσα πραγματικότητα στον χώρο της άρσης του απορρήτου των επικοινωνιών, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή της αναλογικότητας, στο πλαίσιο της οποίας επιτρέπεται η θέσπιση αναλογικών υποχρεώσεων για τους παρέχοντες υπηρεσίες επικοινωνίας. Άλλωστε, τα συστήματα άρσης απορρήτου των παρόχων και τα συστήματα άρσης απορρήτου των αρχών στην ουσία είναι μεν δύο διακριτά υποσυστήματα πλην όμως λειτουργούν αναγκάως συμπληρωματικά και συνθέτουν από κοινού το ολοκληρωμένο σύστημα άρσης απορρήτου των επικοινωνιών, αποκαλούμενο και ως «Σύστημα Επισυνδέσεων». Και τούτο, διότι ουδεμία χρηστικότητα και κανένα αποτέλεσμα δεν θα μπορούσε να επιφέρει από μόνο του το Σύστημα Επισύνδεσης Παρόχου Επικοινωνιών, το οποίο βρίσκεται εντός των εγκαταστάσεων των παρόχων, αν δεν ήταν διασυνδεδεμένο με ένα τουλάχιστον ανάλογο σύστημα των αρμοδίων αρχών. Σε περίπτωση που το τηλεπικοινωνιακό σύστημα ενός παρόχου δεν διαθέτει τον αναγκαίο εξοπλισμό και λογισμικό για την άρση του απορρήτου και την παροχή στις αρμόδιες αρχές των στοιχείων επικοινωνίας, υποχρεούται να προμηθευθεί, εγκαταστήσει και θέσει σε λειτουργία στο σύστημά του τον προς τούτο απαιτούμενο εξοπλισμό ή και λογισμικό εντός προθεσμίας εννέα (9) μηνών από τη δημοσίευση του παρόντος και να ενημερώσει σχετικώς εγγράφως την ΑΔΑΕ.

Στο ίδιο ανωτέρω πνεύμα εφαρμογής της αρχής της αναλογικότητας, στη νέα παρ. 3 του άρθρου, το κόστος των μισθωμένων κυκλωμάτων που αναπτύσσονται μεταξύ των δύο πλευρών (παρόχων - αρχών), η προμήθεια και εγκατάσταση των συσκευών

κρυπτογράφησης δεδομένων στις δύο πλευρές, καθώς και το διαρκές μηνιαίο κόστος μεταφοράς δεδομένων καλύπτονται από τους προϋπολογισμούς των αρμοδίων αρχών και επιβαρύνουν στο σύνολό τους το Ελληνικό Δημόσιο.

Τέλος, η αναδρομική ρύθμιση του ανωτέρω ζητήματος από τότε που τέθηκε σε εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 9 του ν. 3115/2003, είναι αναγκαία προκειμένου ακριβώς να υπάρξει πλήρης συμμόρφωση της Διοίκησης προς την προαναφερόμενη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, ύστερα από την ορθή αποτύπωση των πραγματικών δεδομένων εγκατάστασης και λειτουργίας των συστημάτων επισύνδεσης, δεδομένου ότι το Ελληνικό Δημόσιο σύμφωνα με τα στοιχεία των αρμοδίων αρχών, χωρίς να έχει υπολογισθεί το έκτακτο κόστος λειτουργίας και συντήρησης των Συστημάτων Νομίμων Επισυνδέσεων του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη, που έχουν προκύψει στο χρονικό διάστημα 2008 – 2013, έχει ήδη καταβάλει το ποσό των 30.740.434,85 ευρώ.

Άρθρο 18

Τροποποίηση διατάξεων του Οργανισμού του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων

Με την πρόοδο της ανέγερσης του κτιρίου και τη δημοσίευση του π.δ. 153/2017 «Ίδρυση Καταστήματος Κράτησης στο Δήμο Παρανεστίου της Περιφερειακής Ενότητας Δράμας» (Α' 198), ιδρύθηκε το νέο Κατάστημα Κράτησης Δράμας για τις ανάγκες κράτησης καταδικών κρατουμένων στην περιοχή της βόρειας Ελλάδας. Για την έναρξη λειτουργίας του εν λόγω καταστήματος κράτησης απαιτείται η στελέχωσή του με επιστημονικό, διοικητικό, φυλακτικό και τεχνικό προσωπικό και προσωπικό εξωτερικής φρούρησης. Ως εκ τούτου, καθίσταται αναγκαία η αύξηση του συνόλου των θέσεων προσωπικού των καταστημάτων κράτησης με την τροποποίηση των σχετικών διατάξεων του π.δ. 96/2017 «Οργανισμός Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων» (Α' 136). Το Κατάστημα Κράτησης Δράμας είναι Γενικό Κατάστημα Κράτησης Β' Τύπου με χωρητικότητα ως 600 κρατουμένους, που λειτουργεί σε επίπεδο Διεύθυνσης όπως όλα τα Καταστήματα Κράτησης και συγκροτείται από τα κατωτέρω Τμήματα: α) Διοίκησης, β) Οικονομικού, γ) Φύλαξης, δ) Εξωτερικής Φρούρησης και ε) Κοινωνικής Εργασίας.

Με την παρούσα διάταξη νόμου προβλέπεται η αύξηση των οργανικών θέσεων μόνιμου προσωπικού των καταστημάτων κράτησης για τη στελέχωση του Καταστήματος Κράτησης

Δράμας κατά διακόσιες πενήντα οκτώ (258). Ο αριθμός αυτός κρίνεται αναγκαίος προκειμένου να καλύπτονται επαρκώς οι ανάγκες ασφάλειας του καταστήματος (φύλαξη και εξωτερική φρούρηση) και η εύρυθμη διοικητική λειτουργία και συντήρηση των υποδομών, κατά το πρότυπο της οργάνωσης Καταστημάτων Κράτησης υψηλής χωρητικότητας έως εξακοσίων (600) θέσεων κράτησης. Περαιτέρω, έχει ληφθεί μέριμνα για την πρόβλεψη ικανοποιητικού αριθμού επιστημονικών στελεχών (ψυχολόγων, κοινωνιολόγων, κοινωνικών λειτουργών, εγκληματολόγων) και υγειονομικού προσωπικού (ιατρών, οδοντιάτρου, νοσηλευτών) για την κάλυψη των αναγκών μεταχείρισης των κρατουμένων, σύμφωνα με τις σύγχρονες αντιλήψεις για τη λειτουργία των σωφρονιστικών καταστημάτων και την ακολουθούμενη τα τελευταία τρία χρόνια πολιτική του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Ειδικότερα, οι θέσεις του μόνιμου προσωπικού των καταστημάτων κράτησης που αυξάνονται για τη στελέχωση του Καταστήματος Κράτησης Δράμας διακρίνονται σε κατηγορίες και κλάδους ή ειδικότητες όπως παρακάτω:

1. Κατηγορία ΠΕ

- α) Κλάδος ΠΕ Σωφρονιστικός Ενηλίκων, θέσεις: οκτώ (8)
- β) Κλάδος ΠΕ Ιατρών, θέσεις: τρεις (3)
- γ) Κλάδος ΠΕ Οδοντιάτρων, θέσεις: μία (1)
- δ) Κλάδος ΠΕ Κοινωνιολόγων, θέσεις: τρεις (3)
- ε) Κλάδος ΠΕ Εγκληματολόγων, θέσεις: δύο (2)
- στ) Κλάδος ΠΕ Κοινωνικής Εργασίας, θέσεις: δύο (2)
- ζ) Κλάδος ΠΕ Ψυχολόγων, θέσεις: τρεις (3)

2. Κατηγορία ΤΕ

- α) Κλάδος ΤΕ Διοικητικού-Λογιστικού, θέσεις: έξι (6)
- β) Κλάδος ΤΕ Πληροφορικής, θέσεις: μία (1)
- γ) Κλάδος ΤΕ Μηχανικών, θέσεις: δύο (2)
- δ) Κλάδος ΤΕ Υγείας Πρόνοιας, ειδικότητας Κοινωνικής Εργασίας, θέσεις: τέσσερις (4)
- ε) Κλάδος ΤΕ Υγείας Πρόνοιας, ειδικότητας Νοσηλευτικής, θέσεις: έξι (6)

3. Κατηγορία ΔΕ

- α) Κλάδος ΔΕ Διοικητικού-Λογιστικού, θέσεις: έξι (6)

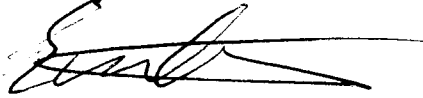
- β) Κλάδος ΔΕ Τεχνικού, θέσεις: τέσσερις (4)
- γ) Κλάδος ΔΕ Οδηγών, θέσεις: τρεις (3)
- δ) Κλάδος ΔΕ Νοσηλευτικής, θέσεις: δύο (2)
- ε) Κλάδος ΔΕ Φύλαξης, θέσεις: εκατόν τέσσερις (104)
- στ) Κλάδος ΔΕ Προσωπικού Εξωτερικής Φρούρησης, θέσεις: ενενήντα οκτώ (98)

Τέλος, μετά την προσθήκη προσωπικού κλάδου ΠΕ Κοινωνικής Εργασίας στο επιστημονικό προσωπικό των Καταστημάτων Κράτησης, θεωρείται αναγκαία η πρόβλεψη της δυνατότητας εξέλιξης των υπαλλήλων αυτού του κλάδου σε θέσεις προϊσταμένων του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας.

Αθήνα, 2. Ιουνίου 2018

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

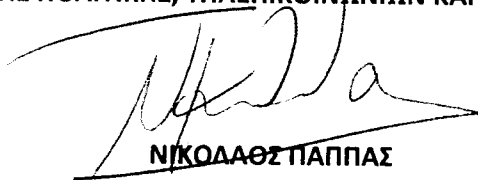
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΣΚΟΥΡΛΕΤΗΣ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

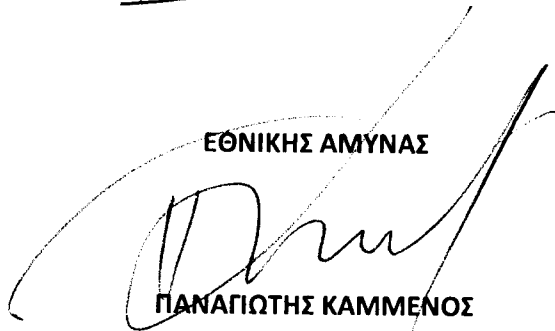
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ

ΨΗΦΙΑΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΤΗΛΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

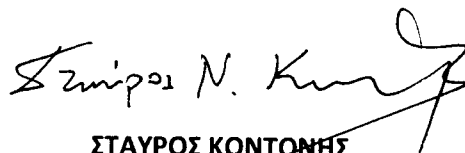
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΑΠΠΑΣ

ΕΘΝΙΚΗΣ ΑΜΥΝΑΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΚΑΜΜΕΝΟΣ

ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗΣ, ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ

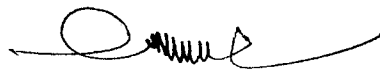
ΣΤΑΥΡΟΣ ΚΟΝΤΟΝΗΣ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΕΥΚΛΕΙΔΗΣ ΤΣΑΚΑΛΩΤΟΣ

Ο ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΤΟΣΚΑΣ

Η ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΠΑΠΑΝΑΤΣΙΟΥ